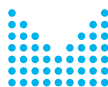

Integrační kurzy pro migranty a migrantky

Zahraniční zkušenosti

V rámci projektu IOM - Mezinárodní organizace pro migraci
Výměna zkušeností – zahraniční praxe
v oblasti integrace a integračních kurzů

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Integrační kurzy **pro** migranty **a** **migrantky**

Zahraniční zkušenosti

V rámci projektu IOM - Mezinárodní organizace pro migraci

Výměna zkušeností – zahraniční praxe

v oblasti integrace a integračních kurzů

OBSAH

Úvod	5
Integrační kurzy v Německu	7
Vídeňské informační moduly	16
Občanská integrace v Belgii	21
Podoba integračních zkoušek pro migranty v Nizozemsku	26
Smlouva mezi migrantem a státem ve Francii	31
Švédsko otevřené migrantům	34
Kanadský proimigrační přístup	38
Vybrané integrační kurzy realizované IOM - Mezinárodní organizací pro migraci	43

Tato publikace vychází z výstupů projektu „Výměna zkušeností – zahraniční praxe v oblasti integrace a integračních kurzů“ Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration (IOM)), který je spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí a z dotací na integraci cizinců Ministerstva vnitra České republiky. Projekt se formou dvou studijních cest pro celkem dvanáct zástupců/kyň neziskového sektoru a integračních center zaměřoval na zkušenosti v Německu a ve Vídni, ostatní země byly zkoumány formou kvalitativní obsahové analýzy. Dále jsou v této publikaci využity záznamy prezentací z expertního semináře pořádaného 28. listopadu 2013 v Praze Mezinárodní organizací pro migraci. Součástí tohoto ročního projektu byla také organizace Letní školy migrace a integrace v Českých Budějovicích.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

© International Organization for Migration, 2014

Všechna práva vyhrazena. Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována nebo šířena v žádné formě elektronické nebo mechanické, včetně fotokopíí, bez písemného souhlasu vydavatele.

Autorkami publikace jsou Marie Říhová, Andrea Kuchyňková a Kendra Sundal. Publikace byla sestavena na základě záznamů ze studijních cest, expertního semináře a kvalitativní obsahové analýzy.

Autorkou kapitoly věnující se Nizozemsku je Eva Dohnalová, která laskavě autorizovala zkrácenou verzi svého článku pro účely této publikace. Celý článek k nizozemské praxi je k dispozici na www.migraceonline.cz.

Grafika a tisk: LAB:ORG | info@laborg.cz

ISBN 978-80-260-5892-2 (ISBN vydané pro tištěnou verzi publikace)

Úvod

Tato publikace nabízí pohled na fungování integračních kurzů v zahraničí, jejich evaluace a nároky, které jsou kladeny na migranty/ky po příjezdu do nové země. V souvislosti s diskutovanými povinnými integračně-adaptačními kurzy v České republice je zajímavé podívat se na soubor zkušeností s integračními kurzy v evropských i mimoevropských zemích. Tyto kurzy jsou v zahraničí realizovány pod různými názvy, nicméně pro účely této publikace jsme si dovolili použít zkrácený výraz „integrační kurzy“. Tyto integrační kurzy se obvykle skládají z jazykového kurzu a sociokulturního kurzu, na který je tato publikace orientována nejvíce. Nicméně z hlediska možné komparace mezi jednotlivými zeměmi jsou v publikaci popsány částečně i podmínky pro jazykové kurzy a případnou zkoušku z jazyka na různých úrovních dle Evropského referenčního rámce pro jazyky. Tato publikace se nevěnuje primárně integrační politice jednotlivých zemí. Ta je nastíněna pouze v souvislosti s realizovanými integračními kurzy.

Na integrační kurzy poskytované v jednotlivých zemích je dobré se podívat z pohledu současné migrační zkušenosti dané země, historického kontextu imigrace, ale i emigrace vlastního obyvatelstva, míry politizace imigrace, potřeby obyvatel v produktivním věku, potřeby obstat v globální ekonomické konkurenci, vědomí demografického úbytku obyvatelstva a z dalších úhlů pohledu. To vše se odráží i na integračních kurzech jakožto nástrojích imigrační a integrační politiky.

Většina evropských států integrační kurzy poskytuje, a to zejména pro nově příchozí migranty/ky. Záleží ale na imigrační politice státu, v jaké konkrétní formě budou integrační kurzy cizincům/kám nabízeny. Zda jsou povinné, nebo dobrovolné. Jestli za ně cizinci/ky platí, nebo jsou jim náklady po jejich úspěšném absolvování refundovány, nebo jestli jsou zcela zdarma. Zda zůstanou jen pro nově příchozí, nebo zda povinnost je absolvovat je zpětně vztažena i na již pobývajících cizince/ky. Absolvování jazykové zkoušky má různé dlouhé období pro splnění této povinnosti a různá je i konkrétní jazyková úroveň, již musí migrant/ka povinně dosáhnout.

Přesto je důležité si uvědomit, že v zemích, kde je pojetí integračních kurzů a integrační zkoušky z našeho pohledu velmi přísné jako například v Německu, tak počty migrantů/ek neustále stoupají a čtyřicet procent migrantů/ek se jich účastní na dobrovolné bázi. Některé státy si díky své ekonomické situaci mohou tedy dovolit to, co v jiných státech by znamenalo odliv tolik potřebného migračního potenciálu. Jinou zajímavou perspektivu nabízí Portugalsko, které vychází z všeobecného politického a společenského konsensu, že stát by se měl k migrantům/kám chovat tak, jak by chtěl, aby se ostatní státy chovaly k jejich emigrujícímu obyvatelstvu. V Portugalsku žádné kurzy ani integrační zkoušky neexistují. Skrze integrační kurzy je potřeba předat migrantům/kám nezbytné informace, které jim chybí a neumožňují tak úspěšnou integraci, což by v současné fázi vývoje odpovídalo pohledu České republiky na danou problematiku. Ze zahraniční zkušenosti si s postupem doby Česká republika snad vybere to nejlepší.

Největší pozornost v této publikaci věnujeme integračním kurzům v Německu a ve Vídni, které jsme v rámci dvou studijních cest měli možnost s dalšími odborníky z neziskového sektoru a integračních center osobně navštívit. Zároveň v kapitole věnované Německu a Vídni odkazujeme také na záznamy prezentací z expertního semináře dne 28. listopadu 2014

v Praze, který pořádala Mezinárodní organizace pro migraci. V rámci těchto kapitol se nabízí i detailní pohled na metodiku vedení integračních kurzů, což ocení tvůrci metodiky českých integračně-adaptačních kurzů, ale i budoucí lektori kurzů. Zbývající kapitoly k jednotlivým zemím jsou již zpracované pouze formou kvalitativní obsahové analýzy, nicméně je možné dohledat i detailnější informace díky odkazům na příslušné webové stránky a použité zdroje.

Kromě těchto většinou popříjezdových integračních kurzů zkouší mnoho zemí také praxi propojení kurzů před odjezdem a po příjezdu migrantů/ek. V rámci možností této publikace nabízíme shrnutí vybraných zkušeností zejména s ohledem na zapojení Mezinárodní organizace pro migraci v těchto programech. IOM má desítky let zkušeností s realizací obdobných kurzů po celém světě pro vybrané skupiny migrantů/ek, proto si dovoluujeme prostřednictvím této publikace přednést i naše zkušenosti.

Marie Říhová

Mezinárodní organizace pro migraci

Praha

Integrační kurzy v Německu

Přistěhovalectví hraje v Německu velkou roli, a to bez ohledu na to, jestli byla v Německu levicová či pravicová vláda. Stejně jako mnoho evropských zemí, tak i Německo se setkala s masivní imigrací, zejména od 60. let 20. století, kdy podporovalo příliv pracovních migrantů/tek (tzv. „gastarbeiters“). Německo zažívalo tehdy takový ekonomický vzestup, že ve velmi krátké době došlo k masivnímu nedostatku pracovních sil. Až do sedmdesátých let tak bylo přijato mnoho zahraničních pracovníků z jižní Evropy, severní Afriky a z Turecka. Jak uvedl Jens Reimann z německého Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky („BAMF“), tehdy se předpokládalo, že tito pracovní migranti/ky zase po vykonání potřebné práce odjedou. Nikdo neočekával, že tito lidé začnou zakládat rodiny a že se Německo stane domovem jak pro ně, tak pro jejich děti a vnoučata. Jednalo se zhruba o více než 16 miliónů lidí, kteří takto našli v Německu zázemí (Reimann, 2013).

Další mohutnou imigrační vlnu přinesla kampaň německé vlády pro etnické Němce z východních evropských zemí a Sovětského svazu v sedmdesátých letech. Přesídlení Němci zvýšili počet nově příchozích imigrantů/tek o dalších 4,5 miliónu lidí a v posledních deseti letech došlo ke sloučení rodiny s dalšími pěti sty tisíci lidmi. Tyto výše uvedené skupiny ještě nedávno převažovaly, pak přišla relativně nová imigrační vlna, ve které byli/y kvalifikovaní/é pracovníci/e hlavně ze zemí Evropské unie. Ačkoliv neexistují přesná statistická čísla občanů EU, dle Jense Reimanna to může být téměř půl miliónu lidí během posledních dvou let. Počty občanů EU se proto i výrazným způsobem odráží v počtech účastníků německých integračních kurzů. Jejich podíl se v posledních letech zvedl z 20 % na 40 % v roce 2013 (Reimann, 2013).

Z hlediska německé imigrace jsou dále důležité desítky tisíc lidí žádajících o azyl každý rok. Od roku 2007 se počet ročních žadatelů/ek zvýšil z 20,000 na 100,000 v roce 2013. V Německu žije díky těmto imigračním vlnám asi 20 % obyvatel s migračním původem, což je přibližně 16 miliónů obyvatel (Reimann, 2013).

Jak uvedl Jens Reimann, i když je Německo de facto imigrační zemí, po dlouhou dobu se k této skutečnosti nehlásilo. Existovala řada integračních programů převážně v oblasti jazykové výuky, ale jednotlivé programy nebyly dlouho koordinovány ani vyhodnocovány. Situace se výrazně změnila po 1. lednu 2005, kdy vstoupil v platnost nový pobytový zákon¹. Jeden z nejdůležitějších bodů pobytového zákona bylo sjednocení všech jazykových výukových programů v jeden „Integrační kurz“. Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky dostal za úkol vytvořit koncepci a metodologii pro tyto kurzy a začlenit je do praxe. Během dalších devíti let prošel systém integračních kurzů v Německu řadou změn a zlepšení. Integrační kurz v Německu se skládá jak z jazykového kurzu, tak i z kurzu orientačního (Reimann, 2013).

Kdo se účastní kurzů v Německu

Německý pobytový zákon reguluje, pro koho bude absolvování kurzu povinné a pro koho dobrovolné. Obecně platí, že německý integrační kurz jsou povinni absolvovat všichni, kteří žijí trvale v Německu a první povolení k pobytu jim bylo uděleno po 1. lednu 2005. Pro účely integračních kurzů se trvalým pobytem rozumí pobyt delší než jeden rok. Povinnost absolvovat kurz je stanovována také individuálně místními autoritami pověřenými cizineckou problematikou v těch případech, kdy se cizinec/ka nedomluví německy (znalost jazyka nižší než jazyková úroveň A1 dle Evropského referenčního rámce pro jazyky), nebo pokud dotyčná osoba potřebuje speciální asistenci (například rodiče samoživitelé). Stejně tak může stanovit povinnost účasti na integračním kurzu sociální úřad v případě, že cizinec/ka pobírá sociální dávky nebo podporu v nezaměstnanosti. V každém případě je brána v úvahu individuální situace jednotlivce (*Gesetz über den Aufenthalt*,..., 2008, § 16-38).

Na absolvování integračního kurzu je brán zřetel při prodlužování pobytu nebo při udělování trvalého pobytu. Neúčast na integračním kurzu může mít vliv také na krácení sociálních dávek, nebo může být migrantovi/ce uložena pokuta.

Z povinnosti absolvovat kurz jsou vyjmuty děti nebo mladiství, kteří navštěvují školu v Německu, a ti cizinci/ky, kteří/ré se domluví na adekvátní úrovni německým jazykem. Pobytový zákon jmenuje i výjimky v případech, kdy cizinec/ka navštěvuje srovnatelný vzdělávací program (další vzdělávání, celoživotní vzdělávání) v Německu, nebo se stará o člena/ku své rodiny, nebo když pracovní povinnosti neumožňují navštěvovat kurz ani částečným způsobem jednotlivce (*Gesetz über den Aufenthalt*,..., 2008, § 16-38).

Občané Evropské unie se mohou účastnit integračního kurzu na dobrovolné bázi, pokud se nedomluví na odpovídající úrovni německy, nebo mají speciální integrační potřeby a zároveň pokud jsou volná místa na integračním kurzu. V současné době je podíl občanů Evropské unie

1 V původním znění: Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz – AufenthG)

na integračních kurzech 40 %. Stejně tak se na dobrovolné bázi kurzu účastní etničtí Němci/ky, kteří/ré přišli/y do Německa v rámci přesídlovacích programů.

Pokud je člověk povinen se integračního kurzu zúčastnit, dostane o tom písemné vyrozumění. Od této chvíle začíná platit dvouletá lhůta, v rámci které je dobré kurz úspěšně dokončit, aby cizinci/ce byly částečně refundovány vložené finanční náklady.

Rozsah a obsah integračního kurzu

Jazykový kurz

V současné době se skládá Integrační kurz z 600 hodin jazykové výuky s cílem dosáhnout úrovně B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Zařazení do správného kurzu probíhá před začátkem kurzu na základě rozřazovacích testů. Tento jazykový kurz absolvuje účastník/ce většinou do dvou let od svého příjezdu do Německa, takže jazyková úroveň, kterou účastník/ce kurzu dosahuje během tohoto časového období, je velmi vysoká. Pro srovnání uvedme, že jazykovou úroveň B1 vyžaduje v České republice v současnosti zákon pro účely obdržení státního občanství (obvykle po 10 letech pobytu). Nicméně je potřebné dodat, že Německo vyžaduje znalost němčiny na úrovni A1 v případech sloučení rodiny od migrantů/ek již ve chvíli, když přijíždějí do Německa. V jazykovém kurzu se účastníci/ce naučí slovní zásobě pro každodenní život, běžnou domluvu a psaní včetně potřebných kontaktů na úřady, psaní dopisů a vyplňování tiskopisů (BAMF, 2011).

Tyto kurzy probíhají prezenční formou po čtyřech i pěti učebních hodinách, tedy například celé dopoledne nebo odpoledne, případně i po večerech nebo o víkendech. Poskytovatelé nabízejí i intenzivní kurzy. Maximální počet účastníků/

ic v jedné skupině je dvacet lidí, obvykle jsou skupiny patnácti až dvaceti lidí. V případě specializované výuky se jedná o nižší počty. Minimální počet není stanoven, záleží na poskytovateli/ce kurzu, zda se mu vyplatí kurz otevřít.

Pokud neprokáže účastník/ce své jazykové znalosti při závěrečném jazykovém testu, může pak na základě povolení u regionální pobočky Spolkového úřadu opakovat až 300 vyučovacích hodin jazykového kurzu a znovu se bezplatně účastnit jazykového testu.

Orientační kurz

Teprve po úspěšném absolvování jazykového kurzu může absolvent/ka nastoupit k dalším 60 hodinám výuky v tzv. orientačním kurzu. Tento orientační kurz je obdobou plánovaných integračně-adaptačních kurzů v České republice. Orientační kurz zprostředkovává vědomosti o právním řádu, kultuře a mladších dějinách Německa.

Orientační kurz obsahuje tři hlavní moduly, a to „Politické uspořádání a demokracie“, „Historie a odpovědnost“ a „Člověk a společnost“. Velký důraz klade orientační kurz na historické období národního socialismu a jeho důsledky, důležité mezníky v historii Německa po roce 1945 a život ve sjednoceném Německu. Modul „Člověk a společnost“ se pak zaměřuje na soužití v rodině a jiných komunitách, výchovu a vzdělávání v Německu, interkulturní soužití a náboženskou různorodost (BAMF, 2013).

Je patrné, že výuka v rámci orientačního kurzu vychází značně z jazykového kurzu a lektori/rky kladou velký důraz na znalost němčiny. Je to dané i tím, že slovní zásoba v orientačním kurzu je pro účastníky/ce nová. Důraz je kladen také na seznámení s různými regiony a spolkovými zeměmi Německa, velkými městy, jejich kulturou, historií, ale i hospodářstvím.

Spolkový úřad poskytuje i speciální integrační kurzy, například pro ženy, rodiče, mladistvé a osoby, které ještě neumějí dobře číst a psát. Tyto kurzy trvají 960 vyučovacích hodin. Mladým lidem je pouze doporučeno zúčastnit se rozsáhlejšího kurzu, není to jejich povinnost. S mladými lidmi také pracují speciální poradenská centra zaměřená na jejich vzdělávání, zaměstnání, zdraví, volnočasové aktivity apod. Pro ty účastníky/ce kurzů, kteří/ré již mají určité základy němčiny, je v nabídce intenzivní kurz, který trvá 430 vyučovacích hodin.

Závěrečný test z orientačního kurzu a integrační certifikát

Součástí výuky je příprava na celostátní závěrečný test z orientačního kurzu. Na internetu jsou veřejně dostupné ukázkové orientační testy, které obsahují tři sta otázek, jež se mohou objevit v závěrečném testu². Závěrečný test je poskytován zdarma pouze jednou. Test se skládá z třiceti tří otázek, přičemž každá otázka má čtyři možné odpovědi, z nichž pouze jedna je správná. Několik otázek se přímo soustředí na daný region, ve kterém účastník/ce žije a skládá zkoušku. Účastník/ce musí pro úspěšné složení zkoušky zodpovědět správně alespoň na patnáct otázek.

2 Příklady otázek jsou k dispozici na webových stránkách Spolkového úřadu:

http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infotehek/Integrationskurse/Kurstraeger/Sonstiges/orientierungskurstest-modelltestbogen.pdf;jsessionid=CD30535D63FD47B58A21F8FFE84C3C21.1_cid383?__blob=publicationFile

Test z orientace splní úspěšně okolo 92 % lidí, takže z celého integračního německého kurzu je spíše výzvou jazyková zkouška, která cílí na vysokou úroveň B1. Dle Jense Reimanna z německého Spolkového úřadu není smyslem orientačního kurzu zkouška samotná, ale spíše účast na kurzu, uvědomění si různých souvislostí, diskuze účastníků/c, ale i navázání kontaktů s dalšími účastníky/cemi kurzu, kteří jsou v Německu teprve pár měsíců nebo let (Reimann, 2013).

Po úspěšném absolvování orientačního testu vydá Spolkový úřad účastníkovi/ci Certifikát z integračního kurzu („Zertifikat Integrationskurs“). Tento certifikát je pak důležitý mimo jiné i pro zaměstnavatele, protože prokazuje jazykové dovednosti absolventa/ky kurzu, ale umožňuje i žádat o naturalizaci po sedmi letech namísto let osmi. Pokud účastník/ce v testech neuspěje, dostane pouze potvrzení o dosaženém výsledku.

Od roku 2005 do poloviny roku 2013 proběhlo v Německu více než 71 000 integračních kurzů a téměř 50 000 integračních kurzů bylo ukončeno. Zúčastnilo se jich skoro 940 000 lidí a více než 580 000 lidí kurz ukončilo. Celkem 52,6 % z nich dosáhlo úrovně B1 a 36,9 % účastníků/c dosáhlo úrovně A2.

Jens Reimann během expertního semináře v Praze shrnul, že kurzy jsou orientovány na lidi, kteří plánují zůstat v Německu dlouhodobě a potřebují němčinu v každodenních situacích:

„Je jasné, že pouhá znalost jazyka není dostatečná pro úspěšné dokončení integračního procesu. Zpočátku musí člověk znát záležitosti každodenního života, jako například kde se nachází lékařská ordinace, kde je škola pro děti nebo jak vyplnit velké množství formulářů. A to je to, co se lidé učí v jazykových kurzech.“
(Reimann, 2013)

Na základě poptávky ze strany samotných migrantů během evaluací kurzů byl orientační kurz rozšířen z původních 30 hodin na 45 hodin a v současnosti je poskytováno 60 hodin (při zachování původně plánovaného obsahu k předání). Jens Reimann doplňuje:

„Přistěhovalci by neměli umět jen to, kde najdou školu, ale také strukturu vzdělávání v Německu. Neměli by vědět jen jak vyplnit formuláře, ale proč existují a proč jich je tolik. Také by měli mít větší znalosti o státu a společnosti než jen pouhé zúčastnění se jazykových kurzů. Měli by umět diskutovat a umět se seznámit s historií dané země, měli by se naučit znát běžné hodnoty, tradice a vliv historie na každodenní život v nové zemi.“
(Reimann, 2013)

Během evaluací kurzů ještě v době, kdy byly pouze 30 hodinové, vyjádřilo svou spokojenost s kurzem 67 % respondentů/tek. Účastníci/ce kurzů uváděli, že kurzy obsahovaly užitečná a pro každodenní život relevantní témata.

Platby za integrační kurz

Obecně platí, že se účastníci/ce integračního kurzu v Německu podílí finančně na každé lekci ve výši 1,20 eur za jednu lekci (45 minut). Příspěvek musí být uhrazen před začátkem každé etapy kurzu v rozsahu sto vyučovacích hodin a před orientačním kurzem v rozsahu šedesáti

vyučovacích hodin. Pokud by účastník/ce ve vyučování chyběl/a, pak mu/jí příspěvek za zmeškané hodiny nebude vrácen. Pokud účastník/ce kurzu nemá vlastní příjem, pak musí příspěvek uhradit osoba, která má k dotyčnému vyživovací povinnost.

Po úspěšném absolvování integračního kurzu může Spolkový úřad proplatit až polovinu nákladů nazpět v případě, že od vystavení potvrzení o způsobilosti k účasti na kurzu a složení závěrečné zkoušky neuplynulo více než dva roky. Spolkový úřad může také účastníka/ci od příspěvku osvobodit, a to v případě, že pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo sociální podporu, nebo nemá dostatečné prostředky na úhradu příspěvku. V takové situaci obdrží účastník/ce i dotace na cestovní výdaje, pokud je kurz poskytován dále než tři kilometry od místa bydliště.

Metodika kurzů a lektorský tým

Aby byla zajištěna kvalita integračních kurzů, existují standardizovaná kritéria pro kvalifikaci lektorů/ek a systém jejich dalšího vzdělávání a také standardizovaná kritéria pro učební materiály a kontroly probíhajících kurzů. Spolkový úřad vydal pro účely sjednocené metodiky tzv. Curriculum pro celostátní orientační kurz³.

Základem metodiky kurzu je, že hodiny musí být pro studenty/ky relevantní a musí být prezentovány zajímavou formou. Používají se metody vzdělávání dospělých, především orientace na účastníky/ce kurzu, praktičnost a používání interaktivních aktivit. Vzhledem k tématům orientačního kurzu, které se zásadně dotýkají osobních přesvědčení, norem a hodnot účastníků/nic kurzu, je potřebné vzít v úvahu vlastní zkušenosti účastníků. Některá témata jako je náboženství, politika nebo „gender“ jsou citlivá, a proto i lektor/ka musí s těmito tématy nakládat obezřetně. Německý politický systém by měl být prezentován neutrálně, cílem není přesvědčovat účastníky/ice kurzu o tom, jestli je dobrý či špatný. Ačkoliv velká část témat v orientačním kurzu je abstraktní, měla by být řešena praktickým způsobem za využití reálných příkladů ze života. Z tohoto důvodu je doporučeno užívat různé druhy audiovizuálních médií. V neposlední řadě je důležité zajistit, aby se účastníci/ice cítili/y jako partneři/rky v tomto vzdělávacím procesu a aktivně se zapojovali/y. Proto musí být brány v potaz i jejich znalosti a zkušenosti (Reimann, 2013).

Principy například občanské výuky také doporučují zaměřit se na jednoduché a základní informace k předání, a to i ve složitých a komplexních tématech jako je „Politika a demokracie“. Historická témata by zase měla být vztažena i k současnosti a jejich výuka by se měla vyhnout prezentaci formou faktů a čísel. Oriační kurzy zároveň otevírají možnosti diskuze o kontroverzních tématech, která jsou jako kontroverzní prezentována i na hodinách, a účastníci/ice jsou vedeni/y k diskuzi o nich. Smyslem je ponechat prostor pro toleranci a porozumění různých názorů. Dle zástupců/kyň německého Spolkového úřadu tento způsob výuky může povzbudit migranty/ky v tom, aby si našli/y své vlastní místo ve společnosti. Kromě klasické výuky s učebními texty jsou součástí orientačního kurzu také exkurze do institucí, muzeí, knihoven apod. (Hoffmann, 2014).

3 Curriculum für einen bundesweiten Orientierungskurs, BAMF. K dispozici na http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Downloads/Infothek/Integrationskurse/Kurstraeger/KonzepteLeitfaeden/curriculum-framework-for-orientation-courses-pdf-en.pdf?__blob=publicationFile

Kromě vzdělávacího Curricula mají lektori/rky kurzů k dispozici také několik učebnic pro výuku orientačního kurzu, které byly schválené Spolkovým úřadem. Tyto učebnice vytvořily týmy odborníků na vzdělávání dospělých a jejich vydání zajišťují tradiční německá vydavatelství. Základem je pouze Curriculum a povinnost dodržet tři hlavní moduly orientačního kurzu, jinak je tvorba učebnic ponechána volnému trhu. Vydavatelství mají sama zájem o vydávání těchto publikací, protože účastníků/ic integračních kurzů jsou stovky tisíc. Každý poskytovatel kurzů si v současnosti může vybrat z přibližně sedmi dostupných učebnic zaměřených speciálně na orientační kurz.⁴

Orientální kurz je veden zkušeným pedagogem/žkou pro výuku němčiny jako cizího nebo druhého jazyka. Obvykle se střídají dva/ě lektori/rky v průběhu celého orientačního kurzu. Lektorům/kám je doporučeno absolvovat speciální třicetihodinové kurzy pro vedení orientačního kurzu. Spolkový úřad přenáší zodpovědnost za akreditaci učitelů/ek na vybraných sedm institucí majících zkušenosti se vzděláváním dospělých a učitelů/ek jako je například Goethe Institut a další.⁵ Toto školení probíhá ve dvou víkendech a v sedmi modulech se zaměřuje na metodickou pomoc budoucím učitelům/kám orientačního kurzu, didaktiku, principy vzdělávání dospělých, jazykové aspekty výuky orientačního kurzu (znalost jazyka na úrovni B1), analýzu a práci s učebnicemi, interaktivní práci ve skupině, plánování a dosahování vytyčených cílů ve výuce a přípravu na závěrečné testy účastníků/ic (Schmitt, 2014).

Pedagogové/žky jsou akreditováni pouze na základě své odbornosti a získané kvalifikace. Nezáleží na tom, zda mají občanství Německa. Obecně platí, že mnoho z lektorů/ek integračního kurzu je migračního původu.

Akreditovaní poskytovatelé kurzů

Poskytovateli/kami jazykových a orientačních kurzů jsou licencované veřejné, i soukromé vzdělávací instituce, v ojedinělých případech i asociace migrantů/ek (například muslimské asociace při mešitách apod.). Celkem se jedná o tisíc poskytovatelů/ek po celém Německu, kteří dostávají licenci na jeden, tři nebo pět let. Podmínkami pro získání licence je především kapacita a kompetence, minimálně dvouletá zkušenost v poskytování jazykových kurzů, schopnost zajistit kvalitu výuky, ochotu spolupracovat s dalšími poskytovateli kurzů (například když se nepodaří naplnit kurz v jenom místě, je nutné odkázat účastníky/ice na poskytovatele/ky jinde) a technické vybavení učeben. Poskytovatelé/ky jsou zároveň zodpovědní/é za to, že jejich lektori/ky mají potřebnou kvalifikaci, používají pouze učebnice schválené Spolkovým úřadem, řídí se schváleným Curriculem a sdílejí digitální systém výměny informací se Spolkovým úřadem (Reimann, 2014).

Digitální systém umožňuje výměnu informací o účastnících od jejich rozřazení do typu kurzu na základě jejich jazykové úrovně až po dokončení celého kurzu.

-
- 4 Spolkový úřad, akreditované učebnice jazykových a orientačních kurzů:
http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infotehk/Integrationskurse/Lehrkraefte/liste-zugelassener-lehrwerke.pdf?__blob=publicationFile
- 5 Spolkový úřad: <http://www.bamf.de/EN/Infotehk/TraegerIntegrationskurse/Lehrkraefte/Zulassung/zulassung-node.html> a
<http://www.bamf.de/EN/Infotehk/TraegerIntegrationskurse/Lehrkraefte/Zusatzqualifikation/zusatzqualifikation-node.html>

Díky sdílené databázi vydávají poskytovatelé/ky účastníkům/icím potvrzení o oprávněnosti navštěvovat integrační kurz a oznámí jim předpokládaný začátek kurzu. Ten by neměl začít později než tři měsíce po přihlášení se do kurzu. Spolkový úřad zpětně poskytovatelé/ky informují o tom, že se účastník/ce na kurz přihlásila. Poskytovatelé/ky kurzů jsou zodpovědní/é za získávání účastníků do integračního kurzu a zajištění potřebné propagace. Ve větších městech není žádný problém kurzy naplnit, jedná se zde i o věc prestiže, když vzdělávací instituce poskytuje tuto službu výuky integračních kurzů (Reimann, 2014).

Poskytovatelé/ky kurzů dostávají od německého Spolkového úřadu 1,70 eur za jednu lekci a účastníka. Extra částku pak dostávají za výuku speciálních skupin, jako jsou mladí lidé nebo nigramotní. Poskytovatel/ka kurzu si vyžádá proplacení nákladů od Spolkového úřadu po poskytnutí sto lekcí, a to i v případě, že účastník/ice celý kurz nedokončí.

Podporu celému systému, evaluaci a pomoc poskytovatelům v regionech dává devadesát regionálních koordinátorů/ek ve dvaceti dvou spolkových zemích. Ti provádí jak kontrolu, tak i podporu poskytovatelům/kám, protože smyslem je, aby celý systém dobře a hladce fungoval. Spolkový úřad organizuje pro poskytovatele pravidelné konference, jejichž cílem je výměna zkušeností a vylepšování celého systému vzdělávání.

Závěrečné zkoušky jazykové a z orientačního kurzu jsou administrovány v jiných centrech, která jsou specializována na závěrečné zkoušky.⁶

Německo nabízí v rámci studia zahraniční praxe velmi propracovaný systém poskytování integračních kurzů, odzkoušený na stovkách tisíc lidí a s vypracovanou precizní metodikou. Absolvování jazykové zkoušky na úrovni B1 většinou během prvních dvou let od příjezdu do Německa je bezpochyby výzvou pro všechny nově přichozí migranty/ky do Německa. Orientační kurz a závěrečná zkouška z něho je pak pro cizince/ky v podstatě jednoduchou záležitostí. Na základě evaluací si tak migranti/ky sami/y vyžádali/y větší počet hodin orientačního kurzu. Stejně tak stojí za pozornost, že 40 % účastníků/ic integračního kurzu se jej účastní dobrovolně. Jedná se především o přistěhovalec/kyně ze států Evropské unie, pro které je za určitých podmínek kurz také otevřený.

Použité zdroje:

BAMF, 2011. Integration courses [WWW Document]. Fed. Off. Migr. Refug. URL <http://www.bamf.de/EN/DasBAMF/Aufgaben/Integrationskurs/integrationskurs.html> (accessed 3. 11. 2014).

BAMF, 2013. Curriculum für einen bundesweiten Orientierungskurs [WWW Document]. Fed. Off. Migr. Refug. URL http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Downloads/Infothek/Integrationskurse/Kurstraeger/KonzepteLeitfaeden/curriculum-framework-for-orientation-courses-pdf-en.pdf?__blob=publicationFile (accessed 3. 12. 2014)

Hoffmann, E., 2014. Orientační kurzy pro imigranty v Německu. Studijní cesta ve dnech 20.-21. ledna 2014. Spolkový úřad, Norimberk.

Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (Aufenthaltsgesetz - AufenthG), 2008, Bundesgesetzblatt I.
Available on: http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/BJNR195010004.html#BJNR195010004BJNG000101310 (accessed 3. 12. 2014)

Reimann, J., 2013. Integrační kurzy pro imigranty v Německu. Expertní seminář dne 28. listopadu 2013. Dům národnostních menšin, Praha.

Reimann, J., 2014. Orientační kurzy pro imigranty v Německu. Studijní cesta ve dnech 20.-21. ledna 2014. Spolkový úřad, Norimberk.

Schmidt, P., 2014. Orientační kurzy pro imigranty v Německu. Studijní cesta ve dnech 20.-21. ledna 2014. Spolkový úřad, Norimberk.

Vídeňské informační moduly

Město Vídeň má bohatou a dlouhodobou imigrační historii. Ve Vídni žije více než 1,7 miliónu obyvatel, z toho je každý třetí člověk migračního původu. Již od 19. století se do Vídně stěhovalo za práci mnoho Čechů/šek, Slováků/enek, Maďarů/ek i Poláků/ek. V šedesátých a sedmdesátých letech, podobně jako v Německu, přijelo značné množství pracovních migrantů/ek, z nichž někteří/ré oproti původním předpokladům neodjeli/y zpět do zemí svého původu, naopak začali/y přijíždět jejich příbuzní na základě sloučení rodiny. V devadesátých letech zažilo Rakousko další imigrační vlnu spojenou mimo jiné s válkou v bývalé Jugoslávii. Dvě největší komunity Vídně pochází z Turecka a ze zemí bývalé Jugoslávie. Vídeň se snaží aktivně využívat ekonomické benefity migrace a podporuje různorodost ve městě. Spíše než o integraci se ve Vídni mluví o identifikaci s místním prostředím pod heslem „Všichni jsme Vídeňané“.

V Rakousku, obdobně jako v dalších zemích Evropské unie, je kladen velký důraz na znalost jazyka, jehož prokázání je svázáno s udělením nebo prodloužením dalšího pobytu. Cizinec/ka musí naplnit tzv. integrační dohodu, tj. splnit požadavky spojené se znalostí německého jazyka. Dle platné legislativy jsou od roku 2011 vázáni integrační dohodou občané třetích zemí, nejčastěji přijíždějící do Rakouska za účelem sloučení rodiny. Tito občané musí prokázat znalost německého jazyka na úrovni A2 dle Evropského referenčního rámce pro jazyky v průběhu dvou let od udělení pobytového titulu. Na splnění integrační dohody závisí další prodloužení pobytu na území Rakouska. Na úrovni B1 musí cizinci/ky ovládat jazyk, pokud chtějí obdržet trvalý pobyt a povolení k trvalému zaměstnání v Rakousku. Na národní úrovni se zabývá otázkami integrace a jazykových kompetencí Rakouský integrační fond.

Vídeňský program „Start Wien“

Hlavní město Vídeň si vzhledem k velkým počtům migrantů/ek a lidí s migračním původem organizuje vlastní program na podporu integrace na místní úrovni. Tento program kombinuje jak jazykovou výuku, tak podporu praktických znalostí a interkulturních kompetencí formou tzv. informačních modulů. Vídeňské informační moduly jsou součástí programu „Start Wien“ magistrátního oddělení MA 17 pro integraci a diverzitu hlavního města Vídně. MA 17 má za úkol iniciovat opatření a realizovat projekty, které podporují rovnoprávné postavení a rovnost šancí pro migranty/ky, a zároveň napomáhá komunikaci a soužití všech obyvatel Vídně.

Na počátku stál průzkum MA 17 mezi čtyřiceti komunitami ve Vídni, kdy tazatelé/ky udělali/y přes sto třicet rozhovorů s nově příchozími migranty a shrnuli/y dosavadní zkušenosti zaměstnanců MA 17 a učitelů/ek německého jazyka. Následoval výběr jak interních zaměstnanců MA 17 (přibližně polovina zaměstnanců/kyň je sama migračního původu), tak i výběr externistů formou inzerátů. Ve výsledku bylo vybráno padesát lektorů/ek a poradců/kyň, kteří se účastní jednotlivých součástí programu „Start Wien“. Od roku 2008, kdy realizace programu začala, byly poskytnuty služby asi patnácti tisícům lidí (Novakovič, 2013).

„Startcoaching“

Při prvním příchodu do Vídně obdrží nově příchozí pobytové oprávnění od magistrátního odboru MA 35 pro imigraci. Ve stejné budově magistrátu je nově příchozímu cizinci/e poskytnuta hodinová konzultace v jeho mateřském jazyce podle jeho individuálních potřeb v rámci tzv. „Startcoaching“ programu odboru MA 17. Každý/á nově příchozí získá složku s informacemi ve svém jazyce (tzv. „Wiener Bildungspass Dokumente“), dále tzv. Vídeňský vzdělávací pas („Wiener Bildungspass“)⁷ a šeky na jazykové kurzy.⁸

Vídeňský vzdělávací pas slouží jako doklad potvrzující absolvování například jazykových kurzů, informačních modulů, konzultací, rekvalifikací a dalšího vzdělávání. Vzdělávací pas obsahuje vídeňské jazykové šeky, které je možné proměnit u každé certifikované instituce, která organizuje jazykové kurzy. Pas je možné předložit všude tam, kde bude požadována znalost německého jazyka, průkaz profesní kvalifikace, dosaženého vzdělání a dalšího vzdělávání, tedy například i u služeb trhu práce a potenciálních zaměstnavatelů/ek. Na základě vyhodnocení dosavadního vzdělávání pak mohou tito partneři města Vídně doporučit individuální plán pro konkrétního člověka (Stadt Wien, 2014).

Jazykové kurzy

Kurzy německého jazyka obsahují celkem 300 vyučovacích hodin (lekce trvá 45 minut) a jsou rozděleny na pět úrovní. Cílem je, aby migrant/ka dosáhl/a jazykové úrovně A2 podle Evropského referenčního rámce pro jazyky (Deutsche Akademie, 2014).

Šeky na jazykové kurzy mají za cíl motivovat nově příchozí v učení se německého jazyka.

7 Více informací o vídeňském vzdělávacím pasu na http://www.startwien.at/cms/view/content?p_id=4-wiener-bildungspass

8 Více o jazykových kurzech a šecích na http://www.startwien.at/cms/view/content?p_id=5-videnske-jazykove-seky

Šeky jsou obsaženy na posledních třech stranách Vídeňského vzdělávacího pasu a mohou být proměněny pouze u vzdělávací instituce certifikované magistrátním oddělením MA 17. Šeky nabývají platnosti pouze po návštěvě informačního modulu, kdy příslušný lektor nebo lektorka šek orazítkuje. Ti/ty, kteří/ré jsou vázáni integrační dohodou, mohou zkombinovat jazykové poukazy ještě se Spolkovým šekem Rakouského integračního fondu. Ten je předáván při udělení pobytového titulu od MA 35 a jeho platnost trvá dva roky od data vystavení. Pokud dotyčná migrantka či migrant absolvuje jazykovou zkoušku na úrovni A2 v horizontu 18 měsíců od udělení pobytového titulu, může mu/jí být refundováno 50 % (maximálně ale 750 eur) z celkových nákladů na kurz. Zbýlé náklady si hradí sám (Stadt Wien, 2014).

Vídeňské jazykové poukazy pro přistěhovalce/kyně mají hodnotu 300 eur, respektive 3krát 100 eur, přičemž jeden jazykový poukaz může být použit pouze na 80 vyučovacích lekcí. Pouze u pětistupňových jazykových kurzů tak student/ka německého jazyka využije celou hodnotu poukazů ve výši 300 eur (DeutschAkademie, 2014). Cena integračního jazykového kurzu se liší dle různých poskytovatelů/ek, ale v průměru je cena asi 50 eur měsíčně při studiu tří lekcí jazyka od pondělí do čtvrtka.⁹ Integrační zkouška se koná po absolvování jazykového kurzu nejvyššího stupně a je zdarma. Během tříhodinové zkoušky se hodnotí čtený, písemný a mluvený projev, stejně jako celkové porozumění jazyku (DeutschAkademie, 2014).

Kritika se v Rakousku věnuje zejména časové lhůtě dvou let, do které musí migrant/ka složit jazykovou zkoušku na úrovni A2, jinak by mu/jí hrozily sankce spojené s pobytoým oprávněním. Jazykové kurzy jsou poměrně intenzivní a na migranty/ky je kladen tlak, jak zkombinovat intenzivní kurzy jazyka například se zaměstnáním (Dallinger, 2009).

Informační moduly

Podmínkou refundace poukazů na jazykový kurz je i návštěva informačních modulů, což jsou krátké tématické sociokulturní kurzy poskytované přímo v jazycích účastníků/ic. Informační moduly jsou také zpracovány formou několika stránkových informačních materiálů v různých jazycích, které nově přichází získá ve své složce během první návštěvy MA 17.

Tématy informačních modulů jsou:

Povolání, uznání kvalifikací, právo na pobyt (pouze pro ty, jež jsou vázáni integrační dohodou), soužití, zdraví, vzdělání, bydlení, svět práce a založení firmy.

Témata informačních modulů jsou velmi praktická a obsahují informace z každodenního života. Téma pobytu je vedené přímo magistrátním odborem MA 35 pro imigraci. Modul týkající se práce ve Vídni je poskytován ve spolupráci s Komorou pracujících Vídeň („AK“) nebo Vídeňským fondem na podporu pracujících („WAFF“). Neziskové „Poradenské centrum pro migranty“ v rámci svého programu „Perspektiva“ spolupracuje v oblasti uznávání kvalifikací a stejně tak poradenství a informace v oblasti podnikání jsou předávány specializovanou organizací.

Rozsáhlé partnerství s různými institucemi, ale i neziskovými organizacemi umožňuje předávat v rámci informačních modulů a poradenství aktuální a praktické informace. Kontakty na všechny instituce a informace o jejich činnostech obdrží každý/á ve své složce

⁹ Vzorový ceník je k dispozici například na DeutscheAkademie na:

<http://www.deutscheakademie.com/czech/Deutschkurse-Integrationskurse.html>

během první návštěvy poradců MA 17. Ostatní moduly jsou přednášeny lektory/kami MA 17 nebo zkušenými externisty/kami spolupracujícími s MA 17.

Za pozornost stojí téma soužití, které je vždy probíráno dvěma lektory, mužem a ženou. Velký prostor je dáván diskuzím a vlastním zkušenostem ze života ve Vídni. Lektori/rky jsou sami/y většinou migračního původu a znají zemi, kulturu a zvyklosti v zemi, ze které pochází migranti/ky, takže mohou sami/y popsat svůj proces adaptace na nové prostředí. Odbor MA 17 dokonce interně vypracoval poznatky k jednotlivým zemím, zvykům a tradicím. V rámci modulu soužití se diskutují témata od těch nejpraktičtějších jako je ekologie ve městě, odpady, doprava až po sousedské vztahy, práva žen a dětí a jejich ochrana, práva minorit, homosexuální svazky a další.

Informační moduly jsou organizovány každou druhou sobotu v měsíci vždy odpoledne od dvou do čtyř hodin a od čtyř do šesti hodin. Každému tématu jsou tedy věnovány dvě hodiny a paralelně probíhají kurzy na různá témata v několika jazycích. Každou sobotu navštíví kurzy přibližně čtyři sta až šest set lidí. Na kurzy není potřeba se dopředu hlásit. Na jednom informačním modulu se může sejít od několika osob až po několik desítek lidí. Po dobu kurzu je k dispozici hlídání dětí, protože kurzy jsou hojně navštěvovány celými rodinami. Organizačně má tuto akci na starosti tým čtyř pracovníků MA 17, kteří jsou zároveň kompetentní v různých jazycích.

Informační moduly jsou určeny především pro nově příchozí migranty/ky, ale navštívit kurz mohou také dlouhodobě pobývající migranti/ky. Goran Novakovič z MA 17 informoval účastníky/ce expertního semináře v Praze, že na počátku byly kurzy otevřeny pouze nově příchozím přistěhovalcům. Záhy ale Magistrát města Vídeň zjistil, že zájem o kurzy je i z řad již usazených migrantů/ek, kterým stále chyběly i základní znalosti v některých oblastech (Novakovič, 2013). Informační moduly jsou nicméně otevřené pro veřejnost a navštívit je tak může kdokoliv. Běžně doprovází své rodinné příslušníky rodilí Rakušané a tím obohacují diskuzi například o soužití ve Vídni.

Metodika a lektorský tým

Metodika pro lektorování informačních modulů ve Vídni není přesně dána, do velké míry záleží na každé lektorce nebo lektorovi/ce, jejich schopnostech a dovednostech, nicméně vždy by se mělo jednat o interaktivní výměnu s účastníky/cemi kurzu. Lektorský tým se řídí vypracovanými několikastránkovými materiály ke každému z modulů, jejichž obsah je následně na modulu probírán a diskutován (Novakovič, 2014).

Zaměstnanci MA 17 nebo najatí/é pracovníci/ice, kteří/ré jsou lektory/kami těchto modulů, hovoří s migranty/kami v celkem 24 jazycích. To se týká jak úvodního poradenství v rámci tzv. „Startcoaching“, tak i informačních modulů. Nejedná se o tlumočení informací do mateřského jazyka migrantů/ek, spíše o interkulturní asistenci nově příchozím, kteří spíše přijdou na magistrátní odbor, pokud mohou mluvit s někým ve svém rodném jazyce. Při výběru lektorů/ek je proto dáována přednost rodilým mluvčím s migrační zkušeností, a tedy i znalostí systému v zemi původu migrantů/ek kvůli možnosti srovnání se systémem ve Vídni a v Rakousku. Dalšími kvalifikačními požadavky jsou prezentační schopnosti, schopnost komunikace a poskytování informací, znalosti migračních a integračních témat. Výhodou je také, pokud je uchazeč/ka zároveň zaměstnán/a v některé z oblastí, ve kterých radí následně migrantům/kám, tj. bydlení, zdraví, školství apod. Proto

jsou často lektorky a lektori z neziskových organizací, nebo místních institucí (Novakovič, 2014).

Magistrát Vídně spolupracuje přibližně s padesáti lektorky/ami, kteří/ré poskytují zároveň i poradenství v rámci programu „Startcoaching“. Pracovníci/ice, kteří/ré provádí i poradenství, dochází pravidelně dva až třikrát týdně do oddělení pro povolení k pobytu MA 35, kde nabízí další informace v mateřském jazyce nově příchozích. Školení lektorskému týmu je poskytováno přibližně tříhodinové, a to přímo odborníky z praxe pro dané téma. V rámci lektorského týmu probíhá pravidelná výměna informací o otázkách diskutovaných v rámci modulů a návrzích na nová témata. Všichni lektori/rky se společně schází dvakrát ročně, aby se informovali o právních novinkách a změnách. Jedenkrát za rok probíhá evaluace s projektovým managementem. V současnosti také probíhá oficiální evaluace služeb MA 17 včetně informačních modulů, jejíž výsledky budou k dispozici v průběhu roku 2014 (Novakovič, 2014).

Město Vídeň převzalo vlastní iniciativu za podporu integrace a různorodosti v hlavním městě. Na základě úvodního vyhodnocení potřeb přišlo město s programem „StartWien“, který byl několikrát oceněn i na mezinárodní úrovni. Program nabízí propracovaný systém individuálních konzultací od prvního příjezdu do Vídně až po pomoc s absolvováním jazykových kurzů a zkoušky, která je vyžadována od všech migrantů/ek v Rakousku. K tomu nabízí i informační moduly, které mají podpořit porozumění každodenním situacím a soužití různých migrantů/ek v hlavním městě. Základem jsou pracovníci/ice jak magistrátu, tak i externisté/ky, kteří jsou sami/y migračního původu. Důvodem je snazší komunikace s nově příchozími migranty/kami do města Vídně, ale i levnější náklady pro magistrát. Magistrátní odbor MA 17 buduje celý systém v rámci programu „StartWien“ postupně a především na základě vzájemných a pravidelných konzultací mezi pracovníky odboru.

Použité zdroje:

Dallinger, L.-J., 2009. Brennpunkt Integration – KultursleiterInnen als „Feuerwehr“: Zur Situation von Unterrichtenden in Deutsch – Integrationskursen (Diplomová práce). Universität Wien, Wien.

DeutschAkademie, 2014. Integrační kurzy německého jazyka ve Vídni [WWW Document]. DeutschAkademie. URL <http://www.deutschakademie.com/czech/Deutschkurse-Integrationskurse.html> (accessed 3. 12. 2014).

Novakovič, G., 2013. Informační moduly v rámci projektu „Start Wien“. Expertní seminář dne 28. listopadu 2013, Dům národnostních menšin, Praha.

Novakovič, G., 2014. Informační moduly v rámci projektu „Start Wien“. Studijní cesta ve dnech 13.-14. prosince 2013. MA 17, Vídeň.

Stadt Wien, 2014. Wiener Bildungspass Dokumente [WWW Document]. StartWien. URL http://www.startwien.at/cms/view/content?p_id=4-wiener-bildungspass (accessed 3. 12. 2014)

Občanská integrace v Belgii

Od osmdesátých let 20. století byla integrační politika a její postupy v Belgii decentralizované, což znamená, že každý region, tedy Valonsko, Vlámsko a region hlavního města Bruselu se staly samy zodpovědnými za integraci migrantů/ek žijících v jejich regionech (Country Information Sheets, Belgie 2014). Integračně orientační kurzy, tedy program občanské integrace v Belgii je tak limitován pouze na region Vlámsko.

Na národní úrovni neexistují jednotné integrační kurzy pro migranty/ky. Nicméně na národní úrovni se zabývá otázkami spojenými s různorodostí ve společnosti, zaměstnáváním, právy migrantů/ek, azylem a neregulérní migrací několik institucí (Country Information Sheets, Belgie 2014). Ve valonské části Belgie bylo po roce 1996 založeno sedm regionálních integračních center („CRI“), která koordinují přijetí, orientaci, interkulturní mediaci a integraci na trh práce pro nově příchozí. Také shromažďují statistické údaje a poskytují tlumočnické služby (Manco a Sensi 2009).

V bilingvním Bruselu je integrační politika zaměřena především na zaměstnanost. Služby pro migranty/ky nabízejí i jiná sdružení, a to od náboženských a interkulturních organizací až po profesní organizace zabývající se zaměstnaností (Manco a Sensi 2009).

Kurzy občanské integrace ve Vlámsku

Kurzy občanské integrace jsou postaveny tak, aby migrantům/kám poskytly informace z každodenního života v Belgii. Program občanské integrace je rozdělen na primární, tedy základní a sekundární program pro pokročilé. Primární program je určen pro cizince/ky ve věku nad 18 let, kteří/ré přijíždějí do Belgie na delší dobu.

Dále je program určen pro Belgičany/ky, kteří/ré se nenarodili/y v Belgii, a pro ty, z jejichž rodičů se alespoň jeden nenarodil v Belgii. Na kurz občanské integrace má právo každý, kdo se chce integrovat v Belgii. Povinný je kurz pro ty lidi, kteří se nově přistěhovali do Belgie a žijí ve vlámské části. Dále mají povinnost kurz absolvovat duchovní místní církve nebo náboženské komunity. Povinnost občanské integrace se nevztahuje na Brusel. Kurz není povinný pro občany/ky zemí EU a jejich rodinné příslušníky/ce (vyjma rodinných příslušníků/ic Belgičanů) (Inburgering, 2014).

Primární program občanské integrace

Primární program obsahuje socio-orientační kurz, jazykový kurz, profesní orientaci zaměřenou na hledání zaměstnání nebo studia a individuální poradenství. Účastníci/ice kurzů podepisují smlouvu o tzv. občanské integraci. Ta obsahuje seznam kurzů, které je nutné absolvovat, stejně jako časové rozmezí, v jakém musí být splněny.

Primární program je organizován v tzv. uvítacích kancelářích. Uvítací kanceláře vychází co možná nejvíce z pracovní a rodinné situace migrantů/ek, jejich vzdělávacích potřeb a otázek. Uvítací kanceláře spolupracují s Jazykovým vlámským domem („Huis van het Nederlands“)¹⁰ a Vlámskou agenturou zaměstnanosti a odborného vzdělávání.

Jazykový kurz se standardně poskytuje v počtu 240 výukových hodin, respektive 120 hodin vlámstiny pro ty, kteří se učí rychleji. Dále jsou poskytovány ještě specializované kurzy, například pro negramotné. Kurzy definované na úrovni NT2 odpovídají znalosti jazyka na úrovni B1 dle Evropského referenčního rámce pro jazyky. Kurzy mohou být buď bezplatné v tzv. Otevřeném škole, nebo placené v soukromých školách 0,60 eur za hodinu. V určitých případech je možné kurzovné zlevnit nebo prominout (Jazykový vlámský dům, 2014).

Profesní orientace je zaměřená buď na oblast zaměstnání, podnikání, nebo dalšího vzdělávání. Existuje také program profesní orientace zaměřený na tzv. sociální participaci, ve kterém je účastník/ice kurzu informován/a o možnostech účastnit se dobrovolnické činnosti a volnočasových aktivit.

Významnou pomocí všem, kteří/ré jsou vázáni/y smlouvou o občanské integraci, je poradce/kyně, který/á je provází po dobu programu občanské integrace. Pokud se integrující se osoba nedomluví ještě vlámsky, jsou jí/jemu poskytovány konzultace přímo v rodném nebo jiném kontaktním jazyku. Poradce/kyně radí člověku ohledně různých otázek od uznání kvalifikace až po pomoc s nalezením vhodné školy pro děti. Poradce pomáhá odkázat na příslušné instituce nebo potřebnou pomoc. Zároveň je však migrantovi/ce ponechána samostatnost a soběstačnost, která je podporována během socio-orientačního kurzu (Inburgering, 2014).

Šedesátihodinový socio-orientační kurz

Socio-orientační kurz je zaměřen na nácvik praktických každodenních životních situací a dovedností potřebných k tomu, aby se lidé aktivně zapojili do společnosti.

Kurzy se skládají ze šedesáti vyučovacích hodin a konají se jak během dne, tak i ve večerních hodinách a o víkendech, a to dle výběru klienta/ky. Kurzy jsou vedené v rodném jazyce nebo jiném pro migranta/ku srozumitelném jazyce. Kurz seznamuje nově příchozí s vlámskou a belgickou společností a je zaměřen na praktické věci (například jak používat městskou hromadnou dopravu, kde je nejbližší lékařská pomoc, nebo jaká zařízení mohou navštěvovat děti).

Při socio-orientačních kurzech se vždy vychází z potřeb a schopností účastníků/ic. Pokud mají účastníci/ice kurzů malé školou povinné děti, pak lze očekávat více otázek týkajících se vzdělávání a školství, jiný člověk se může více zajímat o zdravotní péči. Od účastníků/ic kurzů se očekává aktivní účast na výuce a spolupráce se svými kolegy/němi. Lektor/ka nepředfíkává pouze informace k předání, ale aktivně spolupracuje s účastníky/icemi kurzu a nechává je převzít zodpovědnost za řešení problémových situací. Očekává se, že kromě znalostí a dovedností budou migranti/ky znát i hodnoty a normy, na kterých je vlámská a belgická společnost vystavěna (Inburgering, 2014).

Podpisem smlouvy o občanské integraci se člověk zavazuje pravidelně se účastnit kurzů a absolvovat alespoň 80 % z každé části kurzu. Po úspěšném splnění kurzu, obdrží účastník/ice Certifikát o občanské integraci. Ten ho/ji opravňuje také pokračovat v sekundárním programu. Sankce za nedodržení těchto požadavků je pokuta od 50 do 5000 eur. Systém správních pokut neplatí v regionu hlavního města Bruselu (Van Ossen 2012).

Sekundární program občanské integrace

Sekundární program občanské integrace navazuje na primární program a na preference účastníků/ic kurzů. Program nabízí například podporu při dalším vzdělávání nebo kurzy pro podporu podnikání. Účastník/ice sekundárního programu může pokračovat v jazykových kurzech vlámstiny nebo může studovat další z úředních jazyků Belgie. Sekundární program občanské integrace je poskytován běžnými institucemi, to znamená, že již není v kompetenci uvítacích kanceláří.

Kurzy pomáhají migrantům/kám lépe se začlenit nejen do společnosti, ale i do místních komunit. Během evaluací jeden z účastníků kurzů poznamenal, že kurzy jsou skvělým místem pro setkání s novými lidmi a vytváření nového přátelství: „Po šesti měsících jsme byli skoro rodina!“ (Ella 2014).

Občanská integrace nově příchozích nezletilců neprobíhá prostřednictvím občanského integračního programu, ale hlavně prostřednictvím školního vzdělávání. Stejně jako jejich vrstevníci/e mají právo na vzdělání a jsou povinni školní docházkou. Mnoho škol otevírá uvítací třídy, které jsou určeny k tomu, aby se tyto děti naučily vlámsky a co nejrychleji se tak integrovaly. Uvítací kancelář dbá na to, aby zahraniční nezletilci byli odkazováni na vhodnou školu a vhodné uvítací kurzy, ale také na instituce sociální a zdravotní péče. Obecní úřad je pak informuje o společensko-kulturních aktivitách (např. sdruženích, sportovních a kulturních aktivitách, zařízeních pro mládež) (Inburgering, 2014).

Zapojení neziskových organizací do procesu občanské integrace v Belgii

V Belgii spolupracuje hned několik organizací na regionálních a národních integračních projektech jako je organizace Foyer nebo DISCRI¹¹. Tyto organizace spolupracují nebo se přímo podílejí na obdobných integračních kurzech pro migranty/ky.

Podle webové stránky je Foyer neziskovou organizací založenou v roce 1969 a je aktivní na obecní, regionální a mezinárodní úrovni se zaměřením na otázky spojené s integrací (Foyer, 2014). Jejich práce zahrnuje poskytování právních a socio-kulturních služeb a organizování integračních programů pro děti i dospělé, včetně speciálních uvítacích služeb pro ty, kteří/ré nemají nárok na vlámské vládní programy (Foyer 2014).

Organizace DISCRI, přeložena jako „Akční plán pro konzultace a podporu regionálních integračních center „ operuje ve Valonsku. Jejich úkolem je identifikovat problémy spojené s integrací ve Valonsku, zlepšit a standardizovat metody používané regionálními integračními středisky a řešit případné problémy. Organizace v letech 2007-2013 pilotně testuje obdobné integrační kurzy jako ve vlámské části Belgie. V současnosti organizace vytváří školící příručky pro lektory/ky včetně organizace jejich zaškolení a program vyhodnocuje (DISCRI, 2014).

Použité zdroje:

Country Information Sheets: Belgium [WWW Document]. 2014. European Website on Integration. URL http://ec.europa.eu/ewsi/en/info_sheet.cfm?ID_CSHEET=42 (accessed 1.29. 2014).

DISCRI [WWW Document]. 2014. Dispositif de concertation et d'appui aux Centres Régionaux d'Intégration. URL <http://www.fecri.be/parcoursintegration.html> (accessed 1.29. 2014).

Ella: Kenniscentrum Gender en Etniciteit [WWW Document]. 2014. Nasib. URL <http://www.huwelijksmigratie.be/fr/lin%3%A9gration-civique> (accessed 2. 4. 2014).

Foyer [WWW Document]. 2014. Foyer Website. URL http://www.foyer.be/?page=article&id_article=872&id_rubrique=10&lang=en (accessed 3. 4. 2014).

Jazykový vlámský dům, 2014. [WWW Document]. Huis van het Nederlands. URL: <http://www.huizenvanhetnederlands.be/Watdoenwe/tabid/359/Default.aspx> (accessed 10. 3. 2014).

Inburgering, 2014. Program občanské integrace [WWW Document]. Inburgering, vlámská vláda. URL: <http://www.inburgering.be/en/civic-integration-programme> (accessed 3. 14. 2014).

Manço A. and Sensi D. 2009. "Politiques d'intégration des migrants au niveau local en Belgique: interview d'Altay Manço et de Dina Sensi de l'IRFAM." [WWW Document]. Liège, Belgium. URL <http://www.cie.ugent.be/IRFAM/amanco&dsensi.htm> (accessed 2. 4. 2014).

Van Ossel, D. 2012. "Flandre: amendes pour les étrangers qui ne suivent pas les cours d'intégration." [WWW Document]. RTBF.be Info. URL http://www.rtbf.be/info/belgique/detail_flandre-parcours-d-integration-civique-pour-etrangers-sous-peine-d-amende?id=7493473 (accessed 2. 4. 2014).

Podoba integračních zkoušek pro migranty v Nizozemsku

Autorka textu: Eva Dohnalová

Nizozemsko jako jedna z prvních zemí Evropské unie zavedla již v roce 1994 politiku občanské integrace, která se odklonila od konceptu předchozí multikulturní politiky menšin a zaměřila se na podporu integrace jednotlivých migrantů/ek do nizozemské společnosti. Tento text se zabývá formální i obsahovou implementací soudobé integrační politiky dané novelou Integračního zákona (dále jen WIN).¹² Touto novelou z roku 2007 se také zpřísnily integrační zkoušky pro nově příchozí i dlouhodobě usazené migranty/ky v Nizozemsku. Deklarovaným cílem zkoušek je přivést migranty/ky k aktivní participaci ve společnosti a posílit sociální soudržnost. Metodická propracovanost integračních kurzů a zkoušek s sebou přináší velké nároky nejen na adepty/ky zkoušek, ale také na instituce do programu integrace zapojené, nehledě na finanční náročnost programů.

Již od začátku devadesátých let dvacátého století začala některá města nabízet nově příchozím migrantům/kám integrační kurzy zaměřující se na výuku holandštiny a seznámení s důležitými nizozemskými institucemi. Tato lokální praxe byla převedena na celostátní úroveň přijetím Integračního zákona pro nově příchozí. Nově příchozí z nezápadních zemí se museli povinně účastnit ročního integračního kurzu, který zahrnoval 600 hodin holandštiny, občanskou výchovu a přípravu na trh práce. Implementace nového zákona byla zpočátku spjata zejména s pozitivním úmyslem pomoci migrantům/kám lépe se integrovat na trh práce, kdy stát hradil náklady na kurzy a finanční pokuty za jejich neplnění byly nízké a udělované velmi zřídka. Povinnost navštěvovat kurzy byla vnímána spíše coby nástroj, který zajistí účast i těch, kteří by se dobrovolně neúčastnili (např. některé tradiční ženy muslimského původu, migranti/ky přicházející pouze za výdělkem). Současně bylo garantováno, že stát zajistí dostatek kvalitních kurzů. Po zabití kontroverzního politika Pima Fortuyna v roce 2002 však došlo k pravicovému obratu vlády. Integrační zákon byl podroben restriktivní revizi a byla formulována integrační politika Nový styl, která akcentovala v daleko větší míře povinnost migranta být si vědom nizozemských hodnot a dodržovat společenské normy.

V roce 2006 byl představen nový Integrační zákon, který vstoupil v platnost následující rok (2007). Tímto zákonem se ještě více posílil vynucovací charakter integrace, přičemž stát se na jedné straně stahuje ze scény a činí migranta/ku plně zodpovědným/ou za proces integrace (zásadní politická hesla občanské integrace byla „soběstačnost“ a „nezávislost“). Od roku 2007 si nově příchozí začali platit kurzy v plné výši a jen v případě, kdy úspěšně absolvovali zkoušky, mohli získat refundaci platby do výše 70 % nákladů. Realizace integračních kurzů byla plně svěřena do rukou soukromých agentur a stát pouze vytváří standardizované testy pro závěrečnou integrační zkoušku.

Na druhé straně se donucovací pravomoci státu rozšiřují. Integrační zkoušku musí absolvovat také někteří dlouhodobě usazení migranti/ky, z nichž mnohým bylo uděleno občanství, ale nenaplnili/y podmínku osmi let povinné školní docházky, či jsou identifikováni coby sociálně vyloučení. Stát tak monitoruje a kontroluje celou populaci migrantů v zemi bez ohledu na jejich legislativní status. Coby nejdrastičtější výraz této intervence je přijetí Zákona o integraci

ze zahraničí¹³, který složením integrační zkoušky v zemi původu podmiňuje udělení víza za účelem sloučení rodiny a uzavření sňatku pro příslušníky nezápádních zemí. V tomto případě se již integrace stává patrným prostředkem kontroly imigrace.

Stěžejní změny spojené s novelou integračního zákona

Stěžejním pojmem novely WIN přijaté v roce 2007 se stala integrační zkouška a termín inburgeren. (Burger znamená v nizozemštině občan/ka, inburgeren lze vyložit jako proces stávání se plnohodnotným členem/kou společnosti, pozn. aut.). Na rozdíl od původního znění zákona se migrant/ka nemusí povinně zúčastnit integračního kurzu, ale je povinen/a složit zkoušku. Důraz se tedy klade na odpovědnost jednotlivce a na výsledek, nikoli na snahu, jako tomu bylo před rokem 2007.¹⁴ Pro nově příchozí musí být zkouška splněna od 3,5 do 5 let od příchodu, pro dlouhodobě usazené migranty/ky od vzniku této povinnosti. Sankce za nesplnění zkoušky stanovuje městský úřad na základě individuálního posouzení případu.

Integrační zkouška je pro určité skupiny migrantů/ek povinná, migranti/ky ji ale také mohou absolvovat dobrovolně na základě vlastní potřeby. Tuto možnost hojně využívají občané/ky jiných členských států EU, kteří/ré v Nizozemsku žijí dlouhodobě. Kurzy je možno navštěvovat i zdarma a dobrovolný/á účastník/ce tak platí pouze poplatek za zkoušku, kterou sice musí složit, ale i neúspěšně.

Pro koho je zkouška povinná:

a) Nově příchozí, kteří do Nizozemska přišli po 1. 1. 2007, kteří se chtějí v zemi trvale usadit

13 Zákon o integraci ze zahraničí (Wet inburgering in het buitenland) z roku 2006 stanovuje pravidla a obsah integrační zkoušky před příjezdem do Nizozemska, která se obsahově a formálně liší od WIN

14 Zákon o integraci nově příchozích (Wet inburgering nieuwkomers) platný v letech 1998 – 2007 vyžadoval absolvování 600 hodinového kurzu jazyka a KNS, na úspěšné absolvování zkoušky se nekladl velký důraz.

a jsou ve věku od 16 do 65 let. Do této skupiny jsou zařazeni také ti/ty, kterým byla udělena amnestie v rámci programu Generaal Pardon v letech 2007 – 2009 a ti, kteří přišli před rokem 2007 a nezvládli složit zkoušky na úrovni A2.

Od 1. 1. 2010 byla povinnost rozšířena z žadatelů/ek o trvalý pobyt na žadatele/ky o trvalý azyl po třech letech přechodného azylu a žadatele/ky o prodloužení přechodného pobytu se změnou účelu pobytu na nezávislý na rodinném příslušníkovi, kteří po dobu tří let pobývali v Nizozemsku za účelem společného soužití s rodinným příslušníkem.

b) Dále imigranti/ky, kteří/ré přišli/y do Nizozemska před 1. 1. 2007 (oudkomers), a jsou ve věku od 16 – 65 let, nebo před 1. 1. 2007 neabsolvovali/y minimálně osm let povinné školní docházky a nemají žádný certifikát potvrzující jejich znalost nizozemštiny. Rozhodnutí o nutnosti absolvovat integrační zkoušky pro tzv. oudkomers činí na základě individuálního posouzení zaměstnanec/kyně městského/obecního úřadu. Velký zřetel se bere na aktivní participaci ve společnosti, nejenom v rámci své etnické komunity, ale také na zdravotní stav, věk a mentální schopnosti člověka.¹⁵ V této skupině jsou již i imigranti/ky s nizozemským občanstvím.

c) Třetí skupinou jsou imigranti/ky v duchovních službách (imámové, kněží, kazatelé, rabíni, učitelé/ky náboženství atd.), kteří/ré mají povinnost absolvovat integrační zkoušku i v rámci přechodného pobytu.

Naopak od povinnosti složit zkoušku jsou oproštěni občané/ky ES/EU, EHP a Švýcarska, imigranti/ky mladší 16 let a starší než 65 let, imigranti/ky, kteří žili osm let a více v Nizozemsku před 16 rokem svého věku a chodili/y do školy, a imigranti/ky, kteří/ré úspěšně absolvovali/y test osvobozující je ze zkoušky. O osvobození z integrační zkoušky mohou žádat osoby trpící fyzickou, duševní či mentální nemocí a také ti/ty, kteří/ré půl roku před ukončením lhůty pro absolvování přes prokázanou snahu nejsou schopni zkoušky složit, což bývá případ zejména lidí, kteří byli (jsou) negramotní.

Požadovaná úroveň integrační zkoušky v oblasti mluvení a poslechu je stanovena pro všechny adepty/ky na jazykové úrovni A2, v oblasti psaní a čtení pro nově příchozí na úrovni A2 a pro dlouhodobě pobývajících migranty/ky na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce.

Poskytovatelé integračních kurzů a zkoušek

Klíčovou úlohu v integračním procesu hrají městské/obecní úřady, které mají za úkol podporovat migranty/ky v přípravě na zkoušky. Každý městský úřad má jinou strategii, nicméně všechny nabízejí různé typy integračních kurzů bezplatně. Hlavní cílovou skupinou jsou ti/ty, kteří/ré musí integrační zkoušku absolvovat povinně a jsou nějakým způsobem znevýhodněni/y (uprchlíci/e, uživatelé/ky dávek státní sociální podpory, duchovní vůdci, senioři v hmotné nouzi).

Integrační kurzy jsou realizovány na komerční bázi. Městský úřad na základě veřejné soutěže, kde hlavním kritériem je finanční náročnost kurzů, kompetence vyučujících, prestiž instituce, propojenost kurzu s participací ve společnosti (tj. nabídka duálních kurzů spjatých

¹⁵ Informace poskytnuté na základě osobního rozhovoru se zaměstnancem Městského úřadu v Utrechtu, duben 2009.

s absolvováním stáže, dobrovolnictvím, spoluprací se školami atd.), uzavře smlouvy se vzdělávacími institucemi na dva roky. O délce kurzu pak rozhoduje škola sama na základě vyhodnocení individuálních vzdělávacích potřeb adepta/ky.¹⁶ Jedná se buďto o Regionální vzdělávací centra¹⁷, která jsou v každém větším městě, nebo o komerční vzdělávací instituce. Podstatnou podmínkou kontraktu je, že školy jsou financovány dle počtu úspěšných absolventů/ek zkoušky, nikoli počtu návštěvníků/ic kurzů, což je pro školy velmi nevýhodné, ale současně je to motivuje k zvyšování kvality nabídky.

Vzdělávací materiály jsou opět vytvářeny dle principu volného trhu. Komerční vzdělávací instituce specializované na tvorbu vzdělávacích kurikulů nabízejí mnohé produkty, které vycházejí z metodických příloh WIN, nicméně nejsou kontrolovány žádnou státní institucí a každá škola si sama rozhodne, jaký produkt k integračním kurzům zakoupí a bude používat k výuce.

Integrační zkouška¹⁸

V rámci integračního procesu existují čtyři cesty vedoucí ke splnění integrační povinnosti. První z nich je integrační zkouška. Druhou možností je přímo vykonat náročnější státní jazykovou zkoušku na úrovni B2 Společného evropského referenčního rámce v případě, že adept/ka usiluje o vysoce kvalifikovanou práci, nebo na úrovni B1 v případě vyššího odborného vzdělávání. Třetí možností je spojit odborné vzdělávání na stanovené úrovni s jazykovou zkouškou na úrovni integrační zkoušky. A poslední možností je osvobození od zkoušky v případě, že člověk pracuje, má dobré vzdělání a dobrou znalost holandštiny¹⁹.

Poplatek za integrační zkoušku celkem činí 270 eur a je placen adeptem/kou, který/á má možnost si pořídit úvěr, či městským úřadem v případě, že adept/ka prokáže finanční neschopnost. Pokud nově přichází úspěšně absolvoval zkoušku do tří let od vzniku povinnosti a sám platil jak za kurzovné, tak za zkoušku, má nárok na kompenzaci v minimální výši 650 eur a v maximální výši 70 % nákladů. Suma však nesmí přesáhnout 3 000 eur. Dlouhodobě usazení migranti/ky, kteří/ré splnili/y zkoušku na vyšší úrovni A2, mají nárok na bonus 270 eur.

Integrační zkouška se skládá ze čtyř částí. První tři jsou centrálně organizované zkoušky přes počítač a čtvrtá část je praktická zkouška. Po splnění všech čtyř částí adept obdrží integrační diplom. Centrální zkoušky se sestávají ze třech oblastí²⁰, a to ze zkoušky ze znalosti nizozemské společnosti, z testu z mluvené holandštiny a z elektronické praktické zkoušky.

Zkoušky ze znalostí nizozemské společnosti jsou nejdiskutovanější částí integračních zkoušek. Mnozí liberální levicově ladění Nizozemci zdůrazňují, že hlavní hodnotou Nizozemců je otevřenost a tolerance, tudíž nelze migrantům předkládat partikulární tradice, zvyky, natož hodnoty za univerzální a závazné.

16 Např. Vzdělávací instituce Albeda Colleg v Rotterdamu nabízí kurzy 18, 12, 6, 3 měsíční.

17 Podrobnější informace o integračních kurzech a zkouškách v ROC Midden Nederland naleznete na <http://www.rocmn.nl/smartsite.shtml?id=36758>

18 Podrobné informace o podmínkách integrační zkoušky jsou dostupné na www.inburgeren.nl

19 Poplatek za test k osvobození od zkoušky je 81 euro

20 Na http://www.inburgeren.nl/inburgeraar/Oefenvragen/Oefenvragen_inburgering.asp jsou k nalezení ukázky otázek.

Výchozí materiály:

Joppke, Ch. Podporují kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci? [WWW Document]. Migraceonline.

URL <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2197708> (accessed 9. 25. 2009).

Bruquetas-Callejo, M. Garcés-Masareñas B., Penninx R., Scholten P., 2007. Policymaking related to immigration and integration. The Dutch Case. IMISCOE Working Paper No 15: Country Report.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) [WWW Document]

URL <http://www.ib-groep.nl/organisatie/> (accessed 3.12.2014).

Fermin, A. 2001. The Justification of Mandatory Integration Programmes for New Immigrants. Summary of the Dutch Report "Verplichte inburgering van nieuwkomers" Utrecht University, European Research Centre on Migration and Ethnic Relations, ERCOMER Research Paper 2001/01.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu [WWW Document]

URL <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ienm#ref-vrom> (accessed 3.12.2014).

New to Holland, Dutch government immigration website [WWW Document]. Dutch Government. URL <http://www.newtoholland.nl/> (accessed 3.12.2014).

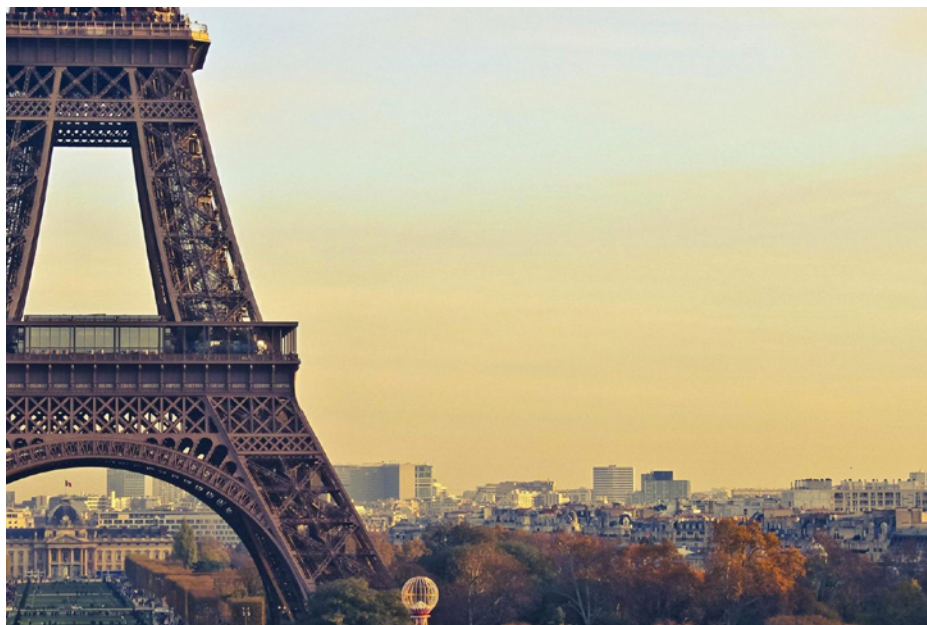
Video o zkoušce <http://www.inburgeren.nl/inburgeraar/filmpjes/filmpjes.asp>

Eva Dohnalová

Autorka se věnuje sociální práci s migranty v nevládních organizacích od roku 2001. V současnosti pracuje v komunitním centru pro migranty a českou veřejnost InBáze, o.s. Problematiku migrace vyučuje na CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Hlavním zdrojem informací tohoto článku jsou materiály a informace, které autorka získala během studijního pobytu na European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER) na Universiteit Utrecht v dubnu 2009. Celý text je k dispozici na webových stránkách www.migraceonline.cz.

Smlouva mezi migrantem a státem ve Francii

Francie má bohatou imigrační historii, která významně souvisí také s její koloniální minulostí. Cílem integrační politiky ve Francii je, aby se cizinec/ka identifikoval/a s francouzskými národními hodnotami. Základem současné integrační politiky pro nově přichozí migranty/ky jsou kurzy poskytované v rámci tzv. Smlouvy o přijetí a integraci („Le contrat d'accueil et d'Intégration“ (CAI)), kterou migrant/ka uzavírá po příchodu do země s francouzským úřadem pro imigraci a integraci („L'Office français de l'immigration et de l'intégration“ (OFII)²¹). Francouzská vláda si ve své integrační politice klade za cíl „zlepšit podmínky přijetí regulérních migrantů a nabídnout vhodné podmínky pro úspěšnou integraci“ („Politique Française en faveur du développement,” 2013, s. 47). Stát přijímá svou zodpovědnost za potřebu „aktivní politiky integrace tak, aby migranti/ky mohli/y být přínosní/é, a to s ohledem na hodnoty a fungování francouzské republiky“ („Politique Française en faveur du développement,” 2013, s. 47). Uzavíraná smlouva o přijetí a integraci tedy předpokládá účast obou stran, státu i migranta/ky. Naplnění integrační smlouvy probíhá prostřednictvím jazykových kurzů a občanských kurzů, které jsou doplněny o další asistenci s integrací na trh práce a seznámením se s institucemi veřejného života.

Přijetí nových imigrantů má na starosti od roku 2007 Francouzská kancelář pro imigraci a integraci (OFII). OFII je provozovatelem politiky integrace migrantů/ek v období prvních pěti let od jejich vstupu do země („Immigration et intégration, La politique d'immigration.,” 2012). Francouzská integrační politika je silně definovaná na národní úrovni, ale orgány na lokální a regionální úrovni jsou často zodpovědné za realizaci této politiky.

²¹ Více informací o jejím fungování naleznete na: <http://www.ofii.fr/>

Povaha kurzů vázaných integrační smlouvou

Smlouvu o přijetí a integraci podepisují s francouzským státem všichni nově příchozí mimo státy Evropské unie, kteří vstupují do Francie za účelem se v zemi trvale usadit (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers...*, 2011, Article R311-9). Povinnost se vztahuje i na ty cizince/ky, kteří/ré ve Francii žijí od věku 16-18 let s povolením k dlouhodobému pobytu, dále na ty, jejichž statut byl regularizován a dostali/y statut k výjimečnému pobytu a cizince/ky s kartou rezidenta („Contrat d'accueil...", 2014). Z povinnosti jsou vyjmuti ti/ty, kteří/ré absolvovali/y francouzský vzdělávací systém, nebo mají nárok na francouzské občanství, studenti/ky, sezónní pracovníci/e aj.²²

Cizinec/ka je s náplní této smlouvy seznámen/a v rámci individuálního pohovoru v kanceláři pro migraci a integraci (OFII), kam je povolán/a se dostavit. V případě, že je to nutné, tak je smlouva přeložena do jazyka, kterému migrant/ka rozumí. Podpisem této smlouvy je migrant/ka povinen/na účastnit se aktivit, které jsou přípravou na integraci ve francouzské společnosti. Tyto aktivity zahrnují kurzy francouzského jazyka, školení o životě ve Francii a šestihodinový občanský kurz („formation civile“).

Občanský kurz seznamuje migranty/ky s jejich právy a povinnostmi, s hodnotami Francouzské republiky jako je sekularismus („laïcité“), rovnost pohlaví, základní svobody, a dále s organizací a fungováním státu a jeho institucí (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers...*, 2011, Article R311-22).

Školení o životě ve Francii migrantovi/ce představuje běžný způsob každodenního života ve Francii. Seznamuje účastníky/ce s francouzskou kulturou, s fungováním francouzské vlády a poskytuje jim praktické rady ohledně dopravy, přístupu k veřejným službám ve zdravotnictví, školství, vzdělání, zaměstnání, ubytování, péči o dítě atp. (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers...*, 2011, Article R311-25). Toto školení trvá jednu až šest hodin v závislosti na potřebách migranta/ky. Školení jsou překládána do jazyka srozumitelného migrantovi/ce.

Migrant/ka je v rámci pohovoru v OFII podroben/a testu znalosti francouzského jazyka skládajícího se z písemné i ústní části. V případě, že jsou jeho/její znalosti francouzského jazyka dostačující, získá migrant/ka osvědčení, které ho/ji zbavuje povinnosti docházet na kurzy francouzského jazyka. Toto osvědčení zároveň potvrzuje dostatečné ovládnutí francouzského jazyka. Pokud je ale znalost francouzského jazyka označena za nedostačující, je migrant/ka povinen/na docházet na jazykové kurzy. Délka těchto kurzů závisí na výsledcích vstupního testu, nesmí nicméně překročit pensum čtyř set hodin. Na závěr kurzu migrant/ka skládá zkoušku a získává osvědčení o úrovni znalosti francouzského jazyka tzv. DILF („Diplôme initial de langue française“)²³, nebo pokročilejší úroveň tzv. DELF („Diplôme d'Etudes en Langue Française“) přinejmenším na úrovni A1 nebo A2 dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers ...*, 2011, Article R311-29).

Kurzy jsou nabízeny na různých místech a v různých časech, aby byly migrantům/kám co nejvíce dostupné, a jsou zdarma. Migrantům/kám je poskytnut jeden rok na naplnění

²² Více podrobností o účastnících smlouvy naleznete na:

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F17048.xhtml#N10079>

²³ Zkoušku speciálně vytvořenou pro požadavky CAI.

požadavků uvedených v integrační smlouvě s tím, že je však v některých případech možné smlouvu prodloužit ještě o jeden rok. Poté, co vyprší termín integrační smlouvy, potvrdí OFII migrantovi/ce úspěšné absolvování DILF nebo DELF zkoušky a vydá oficiální certifikaci (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers ...*, 2011, Article R311-29). Pokud migrant/ka nedodržuje povinnosti, které mu/jí smlouva se státem ukládá, nejsou mu/jí v podstatě uděleny žádné přímé sankce. Nicméně absence na těchto kurzech se může projevit na rozhodnutí o udělení pobytového statusu.

Mimoto je migrant/ka registrován/a jako uchazeč/ka o zaměstnání a musí se účastnit sezení, kde je posouzena jeho/její odborná způsobilost k práci. Toto sezení, jež umožňuje migrantovi/ce zhodnotit svoji pozici na trhu práce, je vedeno v maximální délce tří hodin. OFII dále napomáhá v oblasti vzdělávání a uznávání kvalifikace migranta/ky.

Základem francouzského modelu je tedy podpis integrační smlouvy mezi státem a migrantem/kou. Smlouva stanovuje pravidla a cíle, které se migrant/ka zavazuje splnit. Zároveň se i stát zavazuje poskytnout integrační kurzy ve vhodných termínech a místech, aby migrant/ka mohl/a naplnit integrační cíle. V jednotlivých částech integračních kurzů se vychází z individuálních potřeb a zkušeností migranta/ky a informace jsou poskytovány v jazyce migrantovi/ce srozumitelném. Znalost francouzských hodnot a francouzského jazyka jsou pro stát pravděpodobně nejcennějšími výsledky, zatímco individuální přístup, seznámení se s každodenním životem ve Francii, nalezení zaměstnání a informace o fungování veřejných služeb jsou naopak nezbytnými artikly pro migranty.

Použité zdroje:

Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile., 2011. LIVRE III : LE SÉJOUR EN FRANCE. Available on: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=778E2638D2F322CA01DE790831C2D4E8.tpdjo14v_3?idSectionTA=LEGISCTA-000019713703&cidTexte=LEGITEXT000006070158&dateTexte=20140211 (accessed 3. 20. 2014)

Contrat d'accueil et d'intégration: étrangers concernés [WWW Document], 2012. Serv.-Publicfr. URL <http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F17048.xhtml> (accessed 3.19.14).

Immigration et intégration. La politique d'immigration. [WWW Document], 2012. Vie-Publiquefr. URL <http://www.vie-publique.fr/politiques-publiques/politique-immigration/immigres-cite/> (accessed 3.19.14).

Politique Française en faveur du développement [WWW Document], 2013. République Française. URL http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/fileadmin/medias/documents/ressources/PLF2013/DPT/DPT2013_politique_developpement.pdf (accessed 3. 20. 2014)

Švédsko otevřené migrantům

Jedním z hlavních důvodů, proč je Švédsko vyhledávanou destinací mnoha přistěhovalců/kyň z různých zemí, je vysoká životní úroveň a úroveň sociální politiky. Také přístup původních obyvatel k přistěhovaleckým menšinám je mnohem otevřenější a liberálnější, než je tomu v jiných evropských státech. Jelikož je imigrace pro Švédy/ky v jistém smyslu klíčová – přispívá k nárůstu počtu obyvatelstva, snaží se vrcholní představitelé státu ve velké míře vyjit přistěhovalcům/kyním vstříc pomocí propracované integrační strategie.

Již od roku 1930 imigrace téměř vždy převažovala nad emigrací, s výjimkou 70. let 20. století ("Population," 2013), kdy tomu bylo naopak. Moderní éru přistěhovalectví Švédska můžeme rozdělit do čtyř období dle odlišných typů imigrantů/ek přicházejících do země. První období mezi lety 1938-1948 se vyznačuje příchodem uprchlíků ze sousedních států zapříčiněným druhou světovou válkou. V letech 1949-1971 se pak jedná zejména o pracovní migranty/ky z Finska a jižní Evropy, jelikož švédské firmy se začaly poohlížet po zahraniční pracovní síle. Vrchol přílivu imigrantů/ek nastal v roce 1970. Od roku 1972 pak dochází k migraci za účelem sloučení rodiny a také ke značnému přílivu uprchlíků/ic z rozvojových zemí. Vzestup žadatelů/ek o azyl však nastal především v 90. letech 20. století, kdy přicházejí lidé z jihovýchodní a východní Evropy v důsledku války v bývalé Jugoslávii. V roce 1995 pak Švédsko vstupuje do Evropské unie, čímž se otevírají nové možnosti práce a života v této zemi pro občany/ky ostatních členských států. O rok později se Švédsko stává i součástí Schengenské dohody, jež ruší kontroly na společných hranicích mezi vládami členských států. Nejvíce imigrantů/ek poté proudí právě ze sousedního Norska. V současnosti tvoří čtvrtinu obyvatel Švédského království Finové a Norové, další část pak lidí z bývalé Jugoslávie, Polska, Irska, Iráku, Iránu a Somálska (Šťastná, 2010).

Švédská integrační politika

Švédská integrační politika byla implementována v roce 1997, kdy švédský Riksdag²⁴ přijal vládní návrh zákona o budoucnosti a diverzitě – od imigrační politiky k integrační politice (Cederholm Cars, 2002). Hlavním zájmem se tak stala rovnostářská společnost založená na etnické a kulturní diverzitě. Všichni obyvatelé jsou zákonem chráněni před diskriminací a každý jedinec má nárok na podporu, jenž řeší jejich specifické potřeby, jako jsou například orientační programy, kurzy švédštiny či prvotní pomoc při vstupu na trh práce.

Integrační politika Švédska je považována za transsektorální, což znamená, že její cíle jsou vykonávány napříč různými politickými oblastmi/sektory a rozličnými ministerstvy a vládními úřady (MIPEX, 2014). Mezi tyto cíle patří rovná práva, odpovědnost a příležitosti pro všechny bez ohledu na jejich etnický či kulturní původ; společenství založené na diverzitě; a společnost charakterizovaná vzájemným respektem a tolerancí, jíž může být každý aktivní a odpovědnou součástí, bez ohledu na původ (Cederholm Cars, 2002).

Integrační kurzy

Švédský integrační program „má čtyři hlavní charakteristiky: 1) účast na něm je dobrovolná, 2) obsahově je program zaměřen na zaměstnanost, 3) až do nedávné doby byl program vysoce decentralizovaný, přičemž jeho implementace se z velké části uskutečňovala právě na úrovni obcí (nižších územně správních celků), 4) naturalizace je vnímána spíše jako důležitý prvek než jako konečný cíl integračního procesu“ (Wiesbrock, 2011). Dobrovolnost účasti na integračních kurzech je v Evropě ojedinělá, většinou se totiž jedná o povinné kurzy pro všechny nově přichozí migranty/ky. Ve Švédsku je však situace poněkud odlišná, nově přichozí migranti/ky mají právo získat bezplatnou výuku ve švédském jazyce, ale nejsou povinni/y se jí zúčastnit. Orientační kurzy by měly být nabídnuty všem příjíždějícím přistěhovalcům/kyním ve věku mezi 20 a 65 lety a jejich rodinným příslušníkům/icím, kteří/ře jsou držiteli/kami povolení k pobytu na dobu minimálně jednoho roku, nebo mají povolení k výkonu zaměstnání v dané zemi po dobu nejméně jednoho roku, či pochází z členských států Evropské unie, vyjma hostujících studentů/ek.

Migrant/ka společně s úřady práce vytváří svůj osobitý individuální plán, jehož součástí může být kurz švédštiny, kurz občanské orientace v rozsahu 60 hodin, uznání vzdělání, profesních zkušeností a praxe aj. (Wiesbrock, 2011). migranti/ky aktivně plní svůj individuální plán mají nárok na příspěvek a na podporu bydlení. Cílem plánu a absolvovaných kurzů je pomoci migrantům/kám se co nejrychleji naučit švédský jazyk a vstoupit na pracovní trh.

Jazykové kurzy

Jazykové kurzy mají ve Švédsku dlouholetou tradici, jež se datuje až do sedmdesátých let dvacátého století. V roce 2009 byl ve 13 obcích poprvé zaveden projekt Švédština pro migranty/ky (SFI), který finančně podporuje ty migranty/ky, jež během maximálně 12 měsíců zdárně absolvují kurz zakončený širokoplošným testem (Ministry of Integration and Gender Equality, 2009). Jazykové kurzy začínají rozřazením do čtyř skupin dle jazykových znalostí. Obsah kurzu se z velké části zaměřuje na pracovní a zaměstnaneckou švédštinu. Jinými slovy

učí migranty/ky švédské pracovní terminologii, aby byli/y připraveni/y bez problémů vstoupit na pracovní trh. Tzv. připravenost se pak posuzuje dle úspěšnosti absolvování testu na národní úrovni a ukazuje míru způsobilosti pro danou pracovní pozici, o kterou se migrant/ka uchází (Wiesbrock, 2011).

Kurzy občanské orientace

V současnosti švédská vláda neposkytuje pouze kurzy jazykové, ale také kurzy znalostní. Všichni nově příchozí migranti/ky by měli/y projít kurzy obsahující základní společenské hodnoty a podmínky fungování švédské společnosti. Tyto kurzy občanské orientace zajišťují obce, které jsou povinny každému nově příchozímu migrantovi/ce nabídnout 60 vyučovacích hodin bez jakéhokoliv dělení do skupin na základě etnicity či náboženského vyznání (The Local, 2010). Kurzy mají cizincům/kám umožnit snadnější pochopení fungování švédské společnosti alespoň na základní úrovni.

Další projekty na podporu migrantů/ek

Kromě jazykových a znalostních kurzů existují ve Švédsku také různé projekty podporující snadnější vstup migrantů/ek na trh práce. Tzv. step-in-jobs od roku 2009 finančně podporuje nové příchozí migranty/ky, aby jim umožnil rychlejší začlenění se do pracovního procesu a podchycení základů jazyka. Je nabízen všem novým přistěhovalcům/kyním spolu s kurzy švédštiny, přičemž poskytovaná dotace činí 75 % mzdových nákladů zaměstnavatele/ky (Ministry of Integration and Gender Equality, 2009). Nalézt práci nově příchozím pak od roku 2010 pomáhají průvodci/kyně spolupracující s úřady práce. Buď si je vyberou migranti/ky sami/y nebo je tříletý monitorovací program přidělí k místním mentorům/kám na základě jejich vzdělání a předchozího povolání (Wiesbrock, 2011).

Poté co noví/é migranti/ky projdou tzv. úvodním obdobím, jež zahrnuje absolvování výše uvedených aktivit, začnou být na trhu práce považováni/é za způsobilé pro výkon dané práce za stejných podmínek, jaké platí pro rodilé Švédy/ky. Už nikdy více by neměli/y být předmětem zvláštních opatření. Naopak od jisté doby mohou těžit z výhod poskytovaných švédským občanům/kám, jako je samostatná výdělečná činnost, granty, školení při hledání práce atd. (Wiesbrock, 2011). Švédská integrační politika se tedy drží jednoho zásadního pravidla, nauč se jazyk, pochop naši kulturu a my ti pomůžeme najít práci, abychom tě mohli považovat za rovnocenného/ou Švéda/ku.

Použité zdroje:

Cederholm Cars, E., 2002. Swedish integration policy for the 21st century.

Ministry of Integration and Gender Equality, 2009. Swedish integration policy.

MIPEX, 2014. Sweden | MIPEX - Migrant Integration Policy Index [WWW Document]. MIPEX - Migr. Integr. Policy Index. URL <http://www.mipex.eu/sweden> (accessed 2.25.14).

Population 2000-2012 and forecast 2013-2060 by swedish- and foreignborn [WWW Document], 2013. Stat. Cent. URL http://www.scb.se/en_/Finding-statistics/Statistics-by-subject-area/Population/Population-projections/Population-projections/Aktuell-Pong/2013I60/Current-forecast/The-future-population-of-Sweden-20132060/Population-2000-2012-and-forecast-2013-2060-by-swedish--and-foreignborn/ (accessed 2.17.14).

Šťastná, A., 2010. Populační vývoj: Švédsko [WWW Document]. Demografie. URL http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=717 (accessed 2. 11. 14).

The Local, 2010. Sweden Proposes Immigrant Orientation. Immigr. Watch Can.

Wiesbrock, A., 2011. The Integration of Immigrants in Sweden: a Model for the European Union? Int. Migr. 49, 48–66.

Kanadský proimigrační přístup

Kanada je zemí s poměrně vysokým počtem přistěhovalců/kyň, přestože její geografická poloha příliš imigraci nenahrává. V současnosti migranti/ky představují 0,7 procent kanadského obyvatelstva, jež celkově čítá 35,056 mil. osob (MZV ČR, 2014 a Citizenship and Immigration Canada, 2012). Původní Kanadané jsou zajedno v tom, že imigrace má příznivý vliv na růst populace, a tím i na ekonomickou prosperitu země, proto se k migrantům/kám staví poměrně pozitivně. Průzkum z roku 2010 ukazuje, že dvě třetiny Kanadánů/ek považují imigraci za klíčový a kladný rys jejich země, přičemž se k nim překvapivě řadí i ti/ty, jež se shledávají patrioty/kami. Všichni kanadští/ské občané/ky tedy masivně podporují imigraci a multikulturalismus. Tento národní étos je pak posilován vládou, která prostřednictvím politik multikulturalismu, anti-diskriminace a programů pro usazení („settlement programs“) podporuje integraci jak ve veřejném, tak v soukromém sektoru (Bloemraad, 2012). Pomáhá migrantům/kám při vstupu na trh práce a k jejich snadnějšímu začlenění do společnosti.

Historie imigrace

Prvními zaznamenanými přistěhovalci/kyněmi v Kanadě byli/y dle předpokladů imigranti/ky z Velké Británie a USA mezi lety 1896 až 1905. Během druhé světové války a po ní se hlavní imigrační proud vine z Evropy, odkud přichází až 48 tis. tzv. nevěst války²⁵ se svými 22 tisíci dětmi. Přisun evropských imigrantů/ek vrcholí v padesátých letech dvacátého století, kdy Kanada přijala milión a půl Evropanů/ek, mezi nimi i 37 500 uprchlíků z Maďarska v letech 1956 a 1957. Kanada významně napomohla také československým emigrantům/kám v neslavném období československé historie (léta 1968 a 1969), když poskytla azyl 11 tisícům z nich. V sedmdesátých letech přicházejí imigranti/ky zejména z Ugandy, Chile, Indočíny, Vietnamu a Kambodži a v roce 1999 z Kosova (Citizenship and Immigration Canada, 2012). Od osmdesátých let tedy Kanada přivítala na 5,1 miliónů migrantů/ek. Meziroční nárůst jedinců přijatých Kanadou od roku 1990 převyšuje 200 tisíc. Nejvíce nově příchozích pak bylo v roce 2006, kdy se jejich počet vyšplhal až na 262 200 (Statistics Canada, 2006). Takto vysoké číslo přistěhovalců ve spojení s nízkou porodností původních obyvatel/ek způsobilo, že proporce těch, co se narodili v zahraničí, začala v posledních letech rapidně vzrůstat ve srovnání s původním obyvatelstvem.

Integrační politika Kanady

Kanada má dle tzv. Migrant policy integration index (dále jen MIPEX) třetí nejlépe hodnocenou integrační politiku z 31 zkoumaných zemí. Nabízí totiž migrantům/kám téměř rovné příležitosti a podporu na cestě k občanství (MIPEX, 2009). Zaměřuje se především na trvale usazené migranty/ky, jelikož právě ti/ty přinášejí kanadské společnosti dlouhodobě příznivé výsledky, které se odráží například v politice. Voliči - migranti/ky dávají hlas takovým politickým stranám, jež se nijak nevymezují vůči přílivu přistěhovalců (Bloemraad, 2012). Žádná z hlavních politických stran zasedajících v parlamentu tedy není anti-imigrantská, což vítá značná část kanadské veřejnosti. MIPEX také oceňuje kanadskou vládu za důsledné udržování „jedné z nejlepších politik lákajících stále migrující pracovníky/ce a jejich rodiny“ (CIC News, 2012). Zároveň chválí Kanadu za

vývoj jednoho z nejprofesionálnějších testů a průvodců občanstvím, který jednotlivé země pro nově příchozí migranty nabízí.

Výjimečnost kanadské integrační politiky tkví v zavedeném bodovém systému, jenž aktivně selektuje migranty/ky na základě jejich potenciálu zapojit se do pracovního procesu a přispívat tak k rozvoji kanadské ekonomiky (Bloemraad, 2012). Migrantí/ky v Kanadě mohou být rozděleni/y do tří hlavních skupin, a to na ekonomické migranty/ky, rodinné příslušníky, uprchlíky/ce.

Stupeň integrace následně odpovídá příslušné kategorii, do které daní/é migrantí/ky spadají. Klíčovým prvkem v kanadské integrační politice pro ekonomické migranty/ky je tzv. Foreign Credential Recognition (FCR), tedy program federální vlády, který koordinuje činnosti čtrnácti federálních oddělení a provinčních vlád. Nicméně má však jistý viditelný nedostatek - od té doby, co odpovědnost za přistěhovalectví není výhradně federální, program čas od času postrádá harmonizaci napříč všemi provinciemi (Kuhn et al., 2009). Zatímco ekonomickým migrantům/kám pomáhá k jejich začlenění do kanadské společnosti zmíněný FCR program, skupiny rodinných migrantů/ek a uprchlíků/ic mají větší potíže s integrací.

Orientační programy pro migranty/ky v Kanadě

Kanadské orientační kurzy byly vytvořeny zejména pro mezinárodní partnery, stážisty/ky a studující, kteří/ré přijíždějí do Kanady na dlouhodobé či krátkodobé pobyty za účelem práce či studia. „Cílem kurzů je pomoci jedincům s jejich adaptací na kanadskou společnost a kulturu a maximalizovat efektivitu jejich práce“ (Government of Canada, 2011). Jednotlivé kurzy jsou nově přichozím nabízeny ihned po jejich příjezdu, v polovině jejich pobytu a/nebo před jejich návratem do země původu, přičemž staví na principech pro vzdělávání dospělých a berou v potaz kulturní normy participantů/ek. Náplně kurzů se liší v závislosti na době, kdy konkrétní migrant/ka orientační kurz absoluuje, zda ihned po svém příjezdu (tzv. On-Arrival Orientation), během pobytu (tzv. Mid-Term Orientation), nebo před odjezdem zpět do země původu (tzv. Pre-return orientation).

Po příjezdu jsou migrantovi/ce poskytovány základní informace o kanadské kultuře, obchodu a akademickém prostředí, včetně praktických rad o životě a práci/studiu v Kanadě. Během pobytu je pak analyzována adaptace a integrace účastníků/nic do kanadské společnosti a pracovního/akademického prostředí. Na základě toho jsou pak zefektivněny strategie pro budování úspěšné komunikace s Kanadany. Závěrem v rámci přednávrátové orientace jsou rozvíjeny a nacvičovány techniky pro sdílení a předávání nových kompetencí v profesním prostředí domovské země. Všechny kurzy jsou nabízeny napříč kanadským územím, nejvíce však v Ottawě, Torontu, Vancouveru, Montrealu a Halifaxu. Jejich délka je v jednotlivých částech země rozdílná.²⁶

Kanadský imigrační integrační program

Jedním z konkrétních orientačních kurzů podporovaných přímo kanadskou vládou je Kanadský imigrační a integrační program (tzv. Canadian Immigration Integration Program, dále jen CIIP). V roce 2007 byl zahájen pilotní projekt CIIP, který přešel v tříletý program (2010-2013). Cílem CIIP „je připravit migranty/ky na ekonomický úspěch poskytnutím informací, plánováním a online podporou skrze partnery po celé Kanadě“ (Association of Canadian Community Colleges, 2014).

CIIP se zaměřuje na migranty/ky přicházející jako kvalifikovaní/é pracovníci/e a jejich rodinné příslušníky. Program je selektivně zaměřen na vybrané státy světa. CIIP pomáhá migrantům/kám v integračním procesu ještě v zemi původu a pak následně po jejich příletu do Kanady. Účast na kurzech, jež probíhají formou celodenního semináře nebo půldenního individuálního poradenství je dobrovolná. Během jednodenního orientačního workshopu jsou účastníci/e informováni/y o pracovních možnostech v Kanadě, možných problémech a rizicích, kultuře práce v Kanadě a kontaktech pro možnou pomoc. Pobočky CIIP jsou kromě Kanady situované v Číně, Indii, na Filipínách a ve Velké Británii.²⁷

Kanadská orientace v zahraničí

Dalším neméně důležitým orientačním programem v Kanadě je Kanadská orientace v zahraničí, tzv. Canadian Orientation Abroad („COA“). COA je projektem implementovaným a organizovaným Mezinárodní organizací pro migraci (IOM), který financuje kanadská vláda prostřednictvím odboru Občanství a přistěhovalectví Kanady (CIC). Hlavním cílem COA je poskytovat informace a orientaci pro uprchlíky/ice, migranty/ky a domácí ošetřovatele/ky²⁸ před odjezdem do Kanady. Od zavedení COA v listopadu 1998 se až do prosince 2013 zúčastnilo předodjezdových (pre-departure) orientačních kurzů na 172 175 účastníků s již vyřízenými vízy (IOM, 2014).

Všechny semináře jsou dobrovolné a zdarma. Uprchlíci/ce mají nárok na více než tří denní

26 Více informací o všeobecných orientačních kurzech lze nalézt na internetových stránkách: www.intercultures.gc.ca (Government of Canada, 2011).

27 Více informací o kontaktech na jednotlivá pracoviště zprostředkovávající CIIP je k dispozici na této internetové adrese: <http://www.newcomersuccess.ca/index.php/en/about-ciip/locations>

28 Tzv. live-in ošetřovatelé/ky jsou pracovníci žijící se svými klienty ve společné domácnosti, která je zároveň i jejich pracovištěm.

semináře, zatímco orientace pro migranty/ky jsou pouze jednodenní. V seminářích účastníci dostanou informace o povaze kanadské společnosti, běžných problémech při adaptaci nově příchozích, právech a povinnostech stálých pracovníků/ic a migrantů/ek, o kanadském zdravotnickém a vzdělávacím systému, dále pak o tom, jak najít práci, jak a kde najít bydlení, o nákladech na živobytí a fakta o městě, ve kterém se rozhodnou žít (Government of Canada, 2011). COA je nabízeno 15 stálými misemi, jež pokrývají přes 40 celosvětových destinací (IOM, 2014).²⁹

Manitoba START program

Kromě orientačních programů na celostátní úrovni nabízejí kanadské provincie a města i své vlastní. Příkladem může být tzv. Manitoba START program, jež nově příchozím migrantům/kám přináší základní informace potřebné pro život v dané provincii. Pomáhá jim zařídit vše potřebné a sepsat životopis, který jim bude později nápomocný při hledání zaměstnání v Manitobě. Manitoba START program je poskytován zdarma všem nově příchozím migrantům/kám (tzn. do 3 měsíců pobytu). Před začátkem kurzu migranti/ky absolvují jazykový test, který daného migranta přiřadí do určité skupiny na základě jazykových dovedností. Výuka probíhá dle časových možností migranta/ky, kteří/ré mohou absolvovat čtyřtýdenní kurz nebo expresní jedno týdenní kurz (MPNP, 2014).

Hlavními tématy těchto kurzů je zaměstnanost a vzdělávání, právo, zdraví, socio-kulturní orientace (Altered Minds Inc., 2014). Lektori/rky kurzů jsou vysoce kvalifikovaní/é a výborně jazykově vybavení/é.³⁰

Kanadské orientační programy jsou silně zaměřeny především na ekonomické migranty/ky a na jejich podporu při hledání zaměstnání, avšak velký důraz je kladen také na poskytnutí

²⁹ Jednotlivé kontakty lze nalézt zde: <http://www.iom.int/cms/coa/about-coa/>

³⁰ Více informací o programu a kurzech na: <http://www.immigratemanitoba.com/arrive-and-settle/entry-program/>, <http://entryprogram.ca/services.html>.

takových informací a takového zázemí nově příchozím migrantům/kám, aby jejich adaptace na kanadské prostředí a společnost byla co nejpříjemnější a nejsnazší.

Použité zdroje:

ACCC, 2014. Canadian Immigrant Integration Program (CIIP) [WWW Document]. Assoc. Can. Community Coll. Serv. Coll. Inst. Can.

URL <http://www.accc.ca/xp/index.php/programs/int-partnerships/ciip> (accessed 3. 7. 14).

Altered Minds Inc., 2014. Entry Program | About [WWW Document]. Entry Program. URL <http://entryprogram.ca/about.html> (accessed 3. 7. 14).

Bloemraad, I., 2012. UNDERSTANDING “CANADIAN EXCEPTIONALISM” IN IMMIGRATION AND PLURALISM POLICY. Migration Policy Institute.

CIC News, 2012. Canada Immigration News - Canadian Immigration Programs: a Key to Newcomer Integration [WWW Document]. CIC News. URL <http://www.cicnews.com/2012/12/canadian-immigration-programs-key-newcomer-integration-122097.html> (accessed 3. 2. 14).

Citizenship and Immigration Canada, 2012. Canada Facts and Figures: Immigration Overview Permanent and Temporary Residents.

Government of Canada, F.A. and I.T.C., 2011. Orientation [WWW Document]. Foreign Aff. Int. Trade Can. URL <http://www.international.gc.ca/cfsi-icse/cil-cai/orientations-orientations-eng.asp> (accessed 3. 7. 14).

IOM, 2014. Canadian Orientation Abroad: Helping Future Immigrants Adapt to Life in Canada - International Organization for Migration [WWW Document]. Int. Organ. Migr. URL <http://www.iom.int/cms/coa/about-coa> (accessed 3. 7. 14).

Kuhn, A., Novy, L., Schraad-Tischler, D., 2009. Security and Integration: Integration report. MIPEX, 2009. Canada | MIPEX - Migrant Integration Policy Index [WWW Document]. MIPEX - Migr. Integr. Policy Index. URL <http://www.mipex.eu/canada> (accessed 3. 1. 14).

MPNP, 2014. Arrive and Settle | Immigrate to Manitoba, Canada [WWW Document]. Immigrate Manit. URL <http://www.immigratemanitoba.com/arrive-and-settle/> (accessed 3. 7. 14).

MZV ČR, 2014. Kanada | Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [WWW Document]. Minist. Zahr. Věcí Čes. Repub. URL http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/kanada/ (accessed 3. 5. 14).

Statistics Canada, 2006. 2006 Census: Immigration and citizenship [WWW Document]. Stat. Can. URL <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2006/rt-td/immcit-eng.cfm> (accessed 3. 5. 14).

Vybrané integrační kurzy realizované IOM Mezinárodní organizací pro migraci

Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration (IOM)) byla založena již v roce 1951 v souvislosti s poválečnými přesuny lidí, kteří ztratili po druhé světové válce svůj domov. S mandátem od evropských vlád k identifikaci zemí, jež by je přijaly, zajistila v padesátých letech minulého století IOM přesídlení pro téměř milión migrantů/ek. IOM tak začala působit nejprve jako agentura, která je schopná zajistit logistiku a relevantní operace pro migranty/ky i vlády. Za celé období své historie asistovala již 15 miliónům lidí³¹, ale hlavním cílem zůstala důstojnost a respekt pro každého migrujícího člověka. V průběhu dalších desetiletí se mandát organizace rozšířil a v současnosti je hlavní mezinárodní agenturou, která spolupracuje s vládami a občanskou společností při zvyšování povědomí o migračních otázkách, podpoře sociálního a ekonomického rozvoje prostřednictvím migrace a v přímé asistenci migrantům/kám.³²

Přesídlovací programy však zůstaly jednou z klíčových aktivit IOM po celém světě. Nedílnou součástí vedle logistiky přesídlovacích programů jsou také integrační kurzy pro migranty/ky. Jen v roce 2012 probíhaly kurzy organizované IOM v 52 zemích světa. Tyto integrační kurzy jsou jak předodjezdové, tak i popříjezdové. Celkem se jich v roce 2012 zúčastnilo 42 513 lidí, z toho bylo 18 458 migrantek (43 %) a celkem 29 217 lidí (69 %) bylo přesídlených na základě jejich uprchlického statusu. Celkově však IOM pracuje v rámci přesídlení a integračních kurzů se všemi skupinami migrantů/ek, tedy s uprchlíky/cemi, přesídlenými osobami z humanitárních důvodů, žadateli/kami o azyl, pracovními migranty/kami, lidmi přijíždějícími za sloučením rodiny, nezletilými bez doprovodu (IOM, 2013).

V roce 2012 realizovala IOM celkem 55 různých zaměřených projektů zacílených na socio-ekonomickou integraci migrantů/ek, nebo zaměřených na zranitelné skupiny klientů/ek.

Tradičními zeměmi, které přijímají tyto migranty/ky jsou Austrálie (program AUSCO – „Australian Cultural Orientation“), Kanada (program COA – „Canadian Orientation Abroad“), Nizozemsko (program NLCO II – „Netherlands Cultural Orientation for Dossier Cases“), Norsko (program NORCO – „Norwegian Cultural Orientation Pre-departure“), Velká Británie (program UKCO – „UK Pre-Departure Briefings“), Spojené státy americké (program USCO – „United States Cultural Orientation“), ale i nové přijímající země jako je Německo (program DECO – „Cultural Orientation Germany“) nebo Japonsko (program JPCO – „Cultural Orientation for Japan bound Refugees“). V roce 2013 poskytovala IOM asistenci také Belgii (IOM, 2013).

Z hlediska IOM je smyslem integračních kurzů poskytnout klientům/kám objektivní a přesné informace, napravit nepřesné informace, které klienti/ky získali/y z nedůvěryhodných zdrojů, a napomoci jim v reálných očekáváních o životě v cílové zemi. Součástí integračních kurzů jsou tak informace o zaměstnávání, právech a povinnostech, soběstačnosti ve vyhledávání práce, řešení konfliktů aj. Pro uprchlíky jsou sestavovány kurzy, které jsou většinou časově delší a jejichž součástí je i psychosociální podpora. Senzitivními tématy jsou domácí násilí, ženská obřízka, dohodnuté svatby. IOM spolupracuje s lektory/kami, kteří/ré sami/y prošli/y migrační zkušeností a mohou nejlépe

31 Více o přesídlení a statistikách na <http://iom.int/cms/en/sites/iom/home/what-we-do/resettlement-assistance.html>

32 Více o historii IOM na <http://iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-iom-1/history.html>

Foto Kari Collins, 2009. Nepál.

Uprchlíci z Bhútánu účastníci se hodiny kulturní orientace pořádané IOM.

předávat informace pro nově příchozí. Programoví/é koordinátoři/rky tak mají k dispozici i interkulturní facilitátory/ky. Protože je IOM mezinárodní organizací, důležitými tématy při těchto kurzech jsou také migračně rozvojová témata jako je finanční gramotnost a zasílané remittance do zemí původu migrantů/ek, které, jsou-li vhodně investované do vzdělání, zvyšování kvalifikace, podnikání aj., mohou přispět i rozvoji v zemi původu.³³ Pro IOM je důležité poskytnout účastníkům/cím kurzů svobodné fórum, kde se necítí ohroženi/y a nic neriskují, když se ptají na otázky, hledají další pomoc a sdílejí své možné obavy a potřeby (IOM, 2013).

IOM vytváří pro vlády přesně uzpůsobené programy, které usnadňují integraci migrantů/ek a zároveň podporují integrační politiku dané vlády jakožto nedílnou součást celkového managementu migrace. Běžnou součástí těchto integračních programů je široká spolupráce s národními i lokálními partnery, a to jak neziskovými, tak i soukromě-právními subjekty. V Nizozemsku jsou organizovány tzv. komunitní konzultace na lokální úrovni, v Norsku jsou pořádány setkání se zástupci/kyněmi magistrátů a městských částí, v dalších zemích se organizují cílené informační setkání pro různorodé posluchače.

Integrační kurzy nejsou vždy spojené přímo s přesídlením osob, ale jsou realizovány i přímo v dotyčné zemi, odkud migranti/ky emigrují, nebo do kterých imigrují. Jedná se například o školení kulturní orientace pro nedoprovázené nezletilce, osoby přijíždějící na základě sloučení rodiny nebo přípravné kurzy pro budoucí zahraniční zaměstnance (IOM, 2013).

Jednou z evropských zemí, která také začíná poskytovat integrační kurzy doprovázené socio-kulturní orientací pro nově příchozí migranty/ky, je Itálie. V programu „Mare Nostrum“, který země realizuje společně s Maltou, se zaměřuje na zdraví migrantů/ek, kulturní orientaci

33 Remittance jsou soukromé finanční prostředky migrantů, které jsou pravidelně zasílané do zemí původu jejich rodinám. Objem remitencí v roce 2010 dosáhl 440 miliard USD a v mnoha zemích představují podstatnou část HDP země.

a individuální rozhovory. Program „Nautilus II“ nabízí kurzy občanské orientace žadatelům/kám o azyl a uprchlíkům/cím v přijímacích střediscích. Oba zmiňované programy také podporují migranty/ky při vytváření profesních profilů a hledání zaměstnání. Zajímavý program je „Tutti Inclusi“, který využívá i mobilní operační jednotky ve třech městech. V rámci programů „Tutti Inclusi“ a „Nautilus II“ byla poskytnuta pomoc téměř pěti stům migrantům/kám.

Na regulérní migranty/ky je pak zaměřen program „E-BOSLA“. Jedná se o kurz předodjezdové orientace pro marocké migranty/ky přijíždějící do Itálie na základě sloučení rodiny. Program je realizován ve spolupráci s institucemi Maroka. V rámci programu byly vytvořeny školící manuály, video o Itálii a jejích občanských a kulturních normách a e-learningový portál pro lektory/ky kurzů ke sdílení informací a nápadů. Účastníci/ce kurzů navštěvují jazykové kurzy (40 hodin) a kurzy občanské orientace (20 hodin). Účastníkům/cím jsou propláceny cestovní náklady a stravování. Pokud se jim podaří kurz předodjezdové orientace úspěšně dokončit, nemusí se již účastnit popříjezdových kurzů. V rámci programu došlo i k významné vzájemné spolupráci mezi Itálií a Marokem, což byl vedlejší důsledek realizovaného programu (Progetto E-Bosla, 2013).

Portugalsko, ačkoliv nerealizuje žádné všeobecné integrační kurzy na národní úrovni, odzkoušelo model pracovní migrace s Ukrajinou v rámci IOM projektu „TEMPORTU“. Součástí projektu byly cílené integrační kurzy před a po příjezdu migrantů/ek z Ukrajiny do Portugalska. Program fungoval v letech 2008 až 2010 pro dočasné a cirkulární pracovní migranty/ky. Ačkoliv počty migrantů/ek v tomto programu byly v řádech desítek lidí, podařilo se vytvořit metodiku poskytování asistence v rámci pracovní migračního modelu mezi dvěma evropskými státy. IOM pracovala kromě migrantů/ek také se zástupci/kyněmi zaměstnavatelů/ek, publikovala inzeráty práce, identifikovala potenciální migranty/ky v zemi původu, překládala relevantní dokumenty a pomáhala zařizovat víza a cestu. Pro migranty/ky byly organizovány předodjezdové kurzy orientace na Ukrajině a po příjezdu jim byla poskytnuta asistence v Portugalsku.

Integrační kurzy před odjezdem byly organizovány v počtu dvou až tří dní a jejich součástí byly informace o Portugalsku, konkrétním regionu, pracovních podmínkách, zdraví, zdravotní péči a zdravotním pojištění, sociálním pojištění aj. Účastníci/e kurzů také obdrželi/y informační brožuru a nezbytné kontakty v zahraničí. Po úvodní orientaci prováděné ze strany IOM následoval ještě detailní kurz vedený přímo úředníky/cemi z portugalského státního centra zaměstnanosti. Po příjezdu následoval ještě další kurz orientace vedený IOM Lisabon a portugalským institutem pro zaměstnávání a odborné vzdělávání („Institute for Employment and Professional Training“ (IEFP)). Tyto kurzy obsahovaly také základy portugalského jazyka, finanční gramotnost, informace o zasílání remitencí na Ukrajinu, informace o vízech a občanství aj. Před odjezdem na Ukrajinu mohli/y migranti/ky získat ještě informace o možnostech založit si své podnikání přizpůsobené aktuálním podmínkám na Ukrajině, čímž byly zase podpořeny možné migračně rozvojové dopady tohoto migračního cyklu (TEMPORTU, 2010).

Integrační kurzy v evropských a mimo evropských zemích jsou organizovány různými aktéry pro různé cílové skupiny. V některých zemích jsou kurzy plně v kompetenci vlády a veřejných institucí, ve většině případů jsou ale alespoň částečně realizovány neziskovými subjekty, nebo i soukromé právními subjekty (zejména v případě realizace jazykových kurzů). Mezinárodní organizace pro migraci v různých zemích realizuje integrační kurzy pro migranty/ky a jejím cílem je pokud možno i propojit celý migrační cyklus od chvíle odjezdu ze země původu

až po příjezd do nové země a zabezpečit tak bezpečnou a regulérní cestu pro migranty/ky. Prostřednictvím integračních kurzů jak před odjezdem, tak po příjezdu do nové země je podporována úspěšná integrace nově příchozích. Z hlediska migrace a rozvoje je však také kladen důraz na migrační benefity v zemích původu, například formou zasílaných remitencí, nebo i podporou podnikání a zvyšováním další kvalifikace po opětovném návratu domů.

Použité zdroje:

IOM, 2013. Global Information Tools and Strategies, ATCR – International Organization for Migration. Power Point Presentation. Pindie Stephen, Migrant Training and Integration Unit, LHD/DMM, Geneva, 2 July 2013.

IOM. Resettlement Assistance, 2014 [WWW Document]. Int.Org.Migr. URL <http://iom.int/cms/en/sites/iom/home/what-we-do/resettlement-assistance.html>

Progetto E-Bosla: promo del video “Vita pratica in Italia,” 2013.

OIM Italia YouTube Channel. 2:21. Available on: <http://youtu.be/wwTgYA0eRpU> (accessed 11. 20. 2013).

Temportu, 2010. IOM. Final narrative report. Temporary and Circular Labour Migration between Portugal and Ukraine. IOM, 2010.

